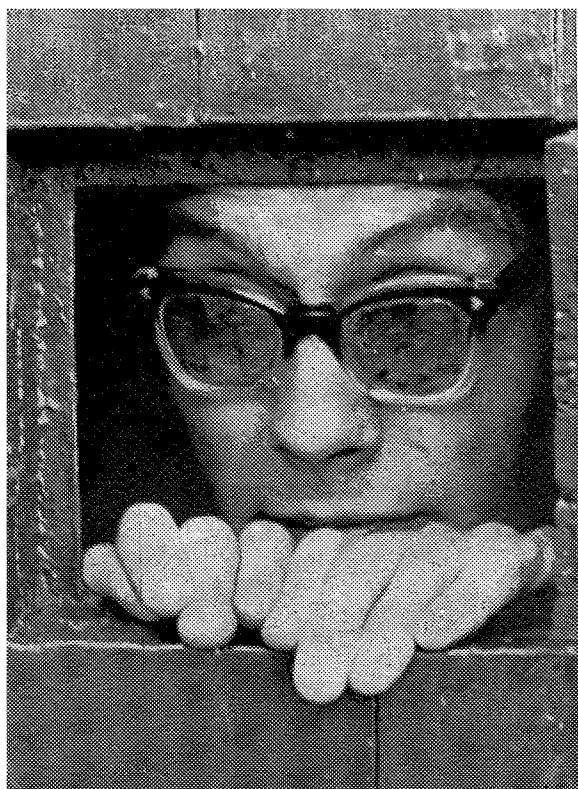

Op zaterdag 27 september zal weer de Nationale Reclasseringsdag gehouden worden. De opbrengst van deze collectie komtten goede aan de vier reclasseringsinstellingen, het Nederlands Genootschap tot Reclassering, de Katholieke Reclasseringsvereniging, de afdeling Reclassering van het Leger des Heils en de Protestant-Christelijke Reclasseringsvereniging. Behoef ik nog een opwekking te schrijven voor deze Nationale dag? Zijn er nog mensen die niet weten wat reclasseren is, die niet beseffen hoe belangrijk het is voor de mens die ontspoorde en voor de maatschappij waarin hij ontspoorde, dat hij, met een volledig, hersteld verantwoordelijkheidsgevoel de kans krijgt in die maatschappij terug te komen? De vraag zo stellen is haar beantwoorden. Er zijn inderdaad mensen, veilig en beschermd, van de jeugd af, die nooit zich verdiept hebben in de duistere kanten van de samenleving. Men moet zich maar eens denken in een harde, liefdeloze jeugd, een criminele omgeving, een gebrek aan opvoeding. Het is een groter wonder dat er niet meer mensen ontspreiden dan het getal criminelen in werkelijkheid is. Oordelen is gemakkelijk, veroordelen ook maar een mens de kans geven opnieuw te beginnen vereist veel.

De werkelijke afmattende wanhoop begint voor de gedetineerde, die zijn straf heeft uitgezeten maar die als een getekende uitgestoten blijft.

Een staf van kundige, idealistische mensen tracht te reclasseren, tracht het besef van eigenwaarde wakker te houden bij de veroordeelde. Geen medelijden, geen vernederende lessen maar een begrijpende en zo zakelijk mogelijke hulp. Het apparaat dat deze mensen opgebouwd hebben, en zonder hetwelk hun werk klein gepruts zou blijven, verslindt geld.

Het is moeilijk om een beter doel te bedenken voor uw gift. Nee, een auto, een ijskast, een reis naar de Riviéra kunt u met uw bijdrage niet winnen; ditmaal. U bent het geld definitief kwijt maar uw gift zal er des te waardevoller om zijn.

U weet wat u te doen staat de 27e september. Stop een royale gift in een der bussen, niet een gift die u niet merkt maar een offer. Dan kunnen al die stille werkers, die onverwoestbaar vertrouwen hebben, hun arbeid voortzetten, mede door u.

MENS

en Wereld

Barbaren

Toen, in Hitler's tijd, een groot deel van het Duitse volk uitbarstte in het gruwelijkste antisemitisme, dat de geschiedenis ooit had gekend en daarmee een schuld op zich laadde, die nog zeer lang zal blijven, waren wij Nederlanders ervan overtuigd dat zoiets in ons land en in Engeland, Frankrijk b.v. niet zou kunnen voorkomen. De „volksaard”, – dat romantische, gevaarlijke woord – is zo niet, de Duitsers zijn altijd geverniste barbaren geweest enz. enz. Zulke uitspraken waren algemeen. Bij verder praten en denken moest men dan wel toegeven, dat er in alle naties echte of verkapte fascistten zijn, dat rassendiscriminatie en superioriteitsgevoel overal bestaan, sluimerend of openlijk, maar in Engeland bleven fascistten sluimeren en in ieder geval zouden ze nooit de staat kunnen gaan beheersen en nooit zouden ze een groot gedeelte van het volk meekrijgen in haatuitbarstingen tegen vertegenwoordigers van andere rassen. Dat menen wij over het algemeen nog wel, maar die overtuiging wordt toch wel herhaaldelijk zwaar op de proef gesteld. Zou iemand, tien jaar geleden, geloofd hebben, dat er in Londen uitbarstingen van negerhaat zouden plaatsvinden? Dat er honderden verhitte blanken negers zouden molesteren in de hoofdstad?

Ja, het is bekend, de Engelsen hebben een ongehoord hoog superioriteitsgevoel, even ongemotiveerd als onschuldig, omdat zij dat redelijk en beschaafd houden, dus de basis van de uitbarstingen is er wel. Als de beschaving ontbreekt kan het irrationele baan breken. En dat is nu blijkbaar in Engeland gebeurd. De correspondenten der bladen putten zich uit in beschouwingen waarin gezegd wordt dat dit een Nozem-affaire is, dat de Teddy-boys van En-

geland deze afschuwelijkheden bedrijven, maar wij plaatsen hier een vraagteken. Als het waar is dat nozems volstrekte nihilisten zijn, dat niets hun iets kan schelen – behalve scooters, meisjes en dansen – dan gaan zij ook niet, met de kans een pak ransel te krijgen – in een negerwijk vandalisme plegen. Zeker, er zullen er wel zijn, die deze sensatie willen zoeken, maar er zit hier meer achter en de aap is uit de mouw gekomen. Deze rellen worden georganiseerd en geleid, door de fascistten, door de zoon van Engeland's Hitler, Oswald Mosley o.a. En deze hebben meer en belangrijker steun dan de nozems ooit kunnen geven. In dat licht is het een raadsel waarom de Britse regering, die hier, via de Londense politie, veel straffer had moeten optreden, spreekt van 'n probleem met twee zijden en spreekt van stopzetten van negerimmigratie in Engeland. Daar ligt het probleem niet, wel in de Engelse fascistten, die blijkbaar, zelfs in Engeland, niet alleen onder nozems voorkomen. Streng en uiterst streng straffen, zoals men onverschillige dronken autobestuurders die doden veroorzaken uiterst streng moet straffen, dat staat te doen in Engeland.

Wat ons steeds weer treft en verbijstert: hoe dun is blijkbaar de laag van beschaving, van redelijkheid, van bescheidenheid, van mensenliefde in alle landen ter wereld. Wat een eeuwige moeite kost het om de hollens, die in ons leeft, in zijn hol te houden. Engeland, het land van de sport en van de gentlemen toont het ons weer.

Laten wij ons niet op de borst slaan en zeggen dat zoiets bij ons niet zou kunnen voorkomen. Het beest ligt overal op de loer.

B.

KRITISCH ALLERLEI

Wenig strafzaken hebben de laatste jaren meer stof doen opwaaien dan die tegen de 55-jarige neger Jimmy Wilson, die 's nachts bij 'n 82-jarige weduwe zou zijn binnengedrongen, haar van ... \$ 1,95 zou hebben beroofd en tevens hebben getracht, de vrouw aan te randen. Het gerechtshof in Alabama sprak over Wilson de doodstraf uit omdat - zoals openbare aanklager Blanchard McCleod meent - „roof bij nacht een van de ergste misdaden is die iemand kan begaan”.

Niet alleen duizenden Amerikanen hebben fel geprotesteerd tegen deze „rechtspraak”, ook kwamen er bij gouverneur Folsom talloze brieven en telegrammen binnen, waarin dit buiten iedere rechtsverhouding liggende vonnis krachtig wordt veroordeeld. Deze stroom van protesten zal vrijwel zeker zijn goede uitwerking hebben: op het moment dat wij dit schrijven heeft gouverneur Folsom al laten doorschemeren, dat als het Hooggerechtshof - waarbij Wilson in beroep is gegaan - het vonnis handhaaft hij gratie zal verlenen. Maar dit kan nog altijd betekenen, dat Wilson levenslang krijgt voor de diefstal - als het gehele verhaal van het slachtoffer waar is: vrijwel zeker een laffe diefstal - van nog geen twee dollar. En dan even daarna te lezen, dat in Ulm (Duitsland) twee voormalige SD-ers, die schuldig zijn bevonden aan moord op 5563 mensen, er af komen met vijftien jaar gevangenisstraf. Vooral in dit licht gezien is Wilson's vonnis waanzinnig onrechtvaardig.

Van de kleine misdaad met de grootste straf naar een kleine, maar toch groot-menselijke daad. Dertien werknemers van de Utrechtse staalfabriek „Demka” wonnen gemeenschappelijk de f 50.000 in de Staatsloterij. Feest uiteraard in dertien gezinnen, die elk rond f 3000,- rijker werden. Maar van dit extraatje willen zij niet alleen profiteren: zij vroegen de bedrijfsarts adressen van langdurig zieke zijnde collega's en stuurden deze een grote fruitmand of een ander geschenk thuis.

Het is een diepe vertroosting in deze soms ontmenselijke wereld te ontdekken, dat zuivere menselijkheid altijd weer kan en zal opbloeien. Er is grote kans, dat als men deze dertien mensen zou zeggen „Goed gedaan”, zij verbaasd zouden opkijken. Die daad komt zo recht uit het hart, dat iedere gedachte aan dank er vreemd aan zal zijn.

De Rotterdammer, die per se meer belasting wil betalen dan waarvoor de inspectie hem heeft aangeslagen, heeft ook een deel van ons hart veroverd. 't Is jammer, dat wij zijn naam en adres niet weten - wij vermoeden dat de inspectie die ons niet zou willen

vertellen - omdat hij ook een deel van onze belastingschuld zou mogen overnemen.

Maar in ernst: men kan zich afvragen wat die Rotterdammer drijft tot zijn actie voor meer belasting dan zijn aanslag aangeeft. Hij behoort niet tot de gewetensbezwaarden - protesteert er bij voorbaat met klem tegen bij deze lieden te worden ingedeeld - maar blijkt van oordeel, dat de belastinginspectie niet goed rekenen kan. Ons inziens is hij een sublieme grappenmaker, die met zijn actie wil aantonen dat ons ambtenaren-apparaat niet bepaald feilloos werkt. Zonder zijn actie wisten wij dit ook al, maar die Rotterdammer laat op dit feit wel een merkwaardig licht vallen. Wij zijn erg nieuwsgierig wat er zal geschieden met de aanklacht, welke die Rotterdammer bij de justitie heeft ingediend tegen de belasting-inspecteur, omdat deze zou hebben gehandeld „in strijd met de rechtvaardigheid, in strijd met zijn ambtsplicht, in strijd met zijn ambtseed en in strijd met betrokkenes aangifte”. Als het een rechtszaak wordt kunnen we nog lachen, om met Wim Kan te spreken ...

Voor dit ergste geval van dieren mishandeling, dat ik ooit heb meegemaakt, eis ik een maand gevangenisstraf”, zei de Rotterdamse officier van Justitie in zijn requisitoir tegen een 42-jarige Rotterdamse, die conform de eis werd gevonnis. Ze had haar hond opgesloten in een veel te klein hok, waarin het niet staan en nauwelijks kon liggen, bovendien het dier drie weken geen eten gegeven. Om de nek van het dier was een plastic lijn gebonden, die vrijwel geheel in het vlees was gegroeid.

En nauwelijks waren wij ietwat bijgekomen van onze verontwaardiging over zoveel onmenselijks, of we lezen, dat in het Osse politiebureau een veearts een kettinghond had moeten opereren, waarbij een ketting al geheel onder de hals huid was ingegroeid. Volgens die dierenarts moest het beest al jaren gruwelijke pijnen hebben geleden. De vroegere eigenaar van de hond zal zich binnenkort voor de rechter moeten verantwoorden. Wij zijn verheugd, dat niet wij recht moeten spreken over deze ... mens. Of liever: deze ... mens mag blij zijn dat wij geen recht over hem moeten spreken ...

De Volkskrant” (23 augustus) wijdt een verontwaardigd artikel aan het feit, dat vele vroeger vooraanstaande nazi's of hun weduwen staatspensioenen ontvangen. Directe aanleiding tot dat stuk is, dat een Lübeckse rechtbank de weduwe van de beruchte SS-generaal en SD-opperhoofd Heydrich - zoals „De Volkskrant” 't zegt - recht op weduwe-pensioen toekende. Men weet het: Heydrich was de man, die Tsjechoslowakije ter-

roriseerde en door Tsjechische verzetsstrijders werd geliquideerd. Hitler liet, als weerwraak, het gehele dorpje Lidice uitroeien en platbranden. Volgens die Lübeckse rechtbank stierf Heydrich de soldatendood; ze onthoudt zich van een oordeel over 's mans gruweldaden.

Men kan de vraag stellen: „Moet de weduwe Heydrich het slachtoffer worden van de wandaden, welke haar man in het bezette Tsjechoslowakije heeft bedreven?” Zo onschuldig schijnt mevrouw Heydrich niet te zijn: „De Volkskrant” onthult, dat zij tegenwoordig een pensioen drijft dat als een broeinest van oud-SS-ers bekend staat. En deze dame gaat nu „rijkelijk op de staatskas teren”, zoals D. V. schrijft.

In West-Duitsland zelf begint langzaam ook een storm op te steken tegen deze wel zeer wonderlijke situaties. De West-Duitse vakbeweging heeft zich met tal van voorbeelden tegen de pensionering van ex-nazileiders gekant. Zij onthult dat dr. Lautz, Hitlers „Oberreichsanwalt” bij het Volksgerecht in Berlijn - die tegen talloze tegenstanders van het naziregime de doodstraf eiste en verkreeg - maandelijks 1500 mark uit de staatskas ontvangt. Dat Hitlers opvolger grootadmiraal Dönitz het pensioen ontvangt van vice-admiraal; dat zijn voorganger Räder per maand 2264 mark op zijn girorekening krijgt; dat Göring's vriend en vertrouweling veldmaarschalk Erhard Milch 1300 mark ontvangt; dat de beruchte kamparts dr. Eisele - die nu zogenaamd spoorloos in Egypte verblijft - met steun van Bonn aan zijn naoorlogse dokterspraktijk kwam, dat ... men kan zo doorgaan.

„Terwijl een dozijn Europese kanselarijen, onder andere Den Haag, nu al jaren lang tevergeefs proberen de door de nazi's bedreven wandaden door Bonn in de „Wiedergutmachung” erkend te zien, blijven ondergeschikte Duitse instanties notoire nazi's en hun aanhang met gulle hand uit de staatsruif bedienen”, constateert „De Volkskrant”. Waarbij wij geen commentaar behoeven te geven.

Het „Algemeen Handelsblad” (28 augustus) meldt, dat „de bisschoppen van de Anglicaanse Kerk geboorteperking als een juiste en belangrijke factor in het christelijke gezinsleven hebben aanvaard, mits de toepassing hiervan niet berust op zelfzucht of hebzucht.” Dit standpunt is bekend gemaakt aan het slot van de bisschoppenconferentie, die in Lambeth (Engeland) werd gehouden. Het A.H. laat volgen: „De besluiten van de Lambethconferentie zijn niet bindend, maar geven een zekere leidraad voor de plaatselijke kerken. Het standpunt van de bisschoppen t.a.v. de geboorteperking is voor de Anglicaanse Kerk nieuw. Het werd unaniem aanvaard.”

Een verheugend besluit, vooral gezien in het licht van het Unesco-rapport dat meldde: „In het jaar 2000 zullen er vermoedelijk zeven miljard mensen op de aarde leven en als het aantal geboorten even groot blijft als tegenwoordig, zal over 600 jaar voor iedere aardbewoner nog één vierkante meter ruimte beschikbaar zijn”. Vermoedelijk hebben deze schrikbarende berekeningen het besluit der Anglicaanse bisschoppen beïnvloed.

In rooms-katholieke kring is men nog niet zo ver, hoewel men ook daar de ernst van de situatie gaat inzien, getuige de rede die mgr. L. Suenens in Brussel heeft gehouden tijdens de Katholieke Wereldconferentie van Gezondheid. Hij zei daar - volgens „De Volkskrant” - onder meer:

„Al te veel gezinnen kennen de vaak smartelijke problemen, gedwongen als zij zijn steeds groter afstand te bewaren tussen de geboorten ... Een eerste, louter wetenschappelijke dienst zou er in bestaan, de ontdekkingen van geleerden als Ogino en Knaus meer uit te diepen waar het gaat om nauwkeurig de vruchtbare en onvruchtbare perioden der vrouw op te sporen ... De geneesheer kan verder een voorname rol vervullen om de mens te helpen zelfbeheersing op het gebied der sexualiteit te verwerven ... enz.” Zonder twijfel belangwekkende uitingen.

Herfst

Men raapt de appels uit het natte gras,
aan vele stelen steekt een gouden blad.

De horizon blinkt onder lage wolken,
het dorp schuilt om zijn ouden, stompen toren

De zon dwaalt ongedurig over 't land
en groet het vee, den zilvren nevelbank.

De meisjes spiegelen zich in donkere plassen,
zien een gezicht van zomervreugd gewasschen.

De wandelaar keert 's avonds vroeg naar huis,
vol van zonsondergang en windgeruisch.

Adriaan Morriën, uit „Nieuwe Poëzie”, uitg. J. M. Meulenhoff, Amsterdam, 1940.

Humanisme metterdaad (5)

Op bezoek bij zieken

Overal waar geestelijke verzorging onder buitenkerkelijken gewenst is, rekent het Humanistisch Verbond het zich tot een plicht deze zorg zo goed en zo veel mogelijk te vervullen.

Wij schreven o.m. reeds over deze zorg in het leger en in de gevangenissen, ditmaal willen we onze aandacht besteden aan het werk in de ziekenhuizen en sanatoria. Wij hadden daartoe een gesprek met mevr. A. Treurniet-Wiersma, de raadvrouw die de algemene leiding over dit deel van ons werk heeft.

„Omdat wij nog maar kort bezig zijn – in 1950 startten wij in het Academisch ziekenhuis te Utrecht – bevinden wij ons nog in het experimentele stadium, een stadium waarin men vele moeilijkheden ontmoet, meestal van praktische aard,” zo zegt mevrouw Treurniet. „Maar deze moeilijkheden, die ons alleen maar prikkelen om ze zo snel mogelijk uit de weg te ruimen, zinken in het niet vergeleken bij de vreugde van hen die wij op een of andere wijze van dienst hebben kunnen zijn. Enerzijds zou ik dus eigenlijk liever niet over die moeilijkheden willen spreken, omdat ze relatief niet belangrijk zijn, anderzijds is het misschien toch ook wel goed, dat de niet-ingewijden eens vernemen onder welke omstandigheden wij ons werk doen.”

Van oudsher, zo zou men kunnen zeggen, zijn de dominee en de pastoor in ziekenhuizen en sanatoria kind-in-huis. Zij hebben gemakkelijk entree zowel bij leiding en personeel van de inrichtingen als bij de patiënten. Zelfs al kennen de zieken hen niet, dan hebben zij toch direct contact, omdat men weet welke boodschap zij brengen en omdat traditionele en vertrouwenwekkende ceremonieën, als het gebed, tot hun beschikking staan. Maar velen hebben er geen notie van, wat wij te zeggen hebben of wat wij komen doen, of ze hebben een verkeerde voorstelling daarvan. Bovendien worden wij niet door bepaalde ceremonieën gesteund. En zo hebben wij bij onze komst twee barricaden te nemen: onwetendheid en wanbegrip.

Toch lichtpunten

Gelukkig heben we in de afgelopen jaren, zo vertelt mevrouw Treurniet verder, wel bereikt, dat we in alle ziekenhuizen en sanatoria buiten de bezoeken om met patiënten – leden van het Verbond of zieken die om een bezoek vragen – mogen gaan praten. In zes ziekenhuizen hebben we zelfs bereikt, dat de directies con amore meewerken; ze verschaffen ons regelmatig een lijst met de namen van patiënten die niet tot een kerkgenootschap behoren. En zoals direct zal blijken, het zijn heus niet alleen die inrichtingen, waarvan de leiding tot onze kring behoort...

Maar dan komt er een nieuwe moeilijkheid, nadat de eerste uit de weg is geruimd: Liggen de patiënten op ons te wachten? Hebben ze ons nodig? De ziekenbezoeksters weten het niet; ze moeten zoekend en tastend hun weg vinden. Moeten ze zo maar eens iemand aanklappen? Of

moeten ze in een zaal, waar buitenkerkelijke patiënten liggen, in het algemeen een praatje houden om hun komst te verklaren?

Soms hebben de ziekenbezoeksters het gevoel, dat ze te veel zijn, dat hun eerste schuchtere pogingen tot contact reeds als bemoeizucht of opdringerigheid worden opgevat. Dan trekken ze zich ijlings terug. En toch komt geen van hen met de bedoeling om meteen over humanisme of over het Verbond te praten – ledenwerving komt uiteraard helemaal niet ter sprake; onze bezoeksters komen in de eerste plaats alleen maar om een eerste contact te leggen. En door dat eerste gesprek komt men soms na korte of langere tijd onverwacht tot een „gesprek”.

Het werk verkeert, zoals men wel merkt, nog in het stadium van het experiment. Er zal nog wel enige tijd overheen gaan, voor we totaal zijn ingeburgerd. Maar dat zal gebeuren, staat wel vast; er zijn genoeg tekenen die daar op wijzen.

In een prot.-christelijke inrichting bijvoorbeeld wordt aan iedere buitenkerkelijke patiënt gevraagd, of hij/zij bezoek wenst te ontvangen van de zijde van het Humanistisch Verbond. Zo ja, dan krijgen we daarvan mededeling. De samenwerking met die inrichting is dus bijzonder prettig. In een algemeen ziekenhuis mag een lid van ons Verbond eens in de drie maanden een praatje houden voor de huisradio. Met erkenning maakte mevrouw Treurniet ook gewag van de medewerking die ons Verbond ondervindt in een enkel rooms-katholiek ziekenhuis.

Hier en daar is men ons werk, nadat men er kennis mee had gemaakt, dus wel gaan waarderen, maar helaas weten toch nog te weinig directies, artsen, verpleegsters en patiënten wat wij eigenlijk willen. Het zou reeds een groot winstpunt zijn, als we het zover konden brengen, dat er aan alle binnenkomende buitenkerkelijke patiënten een papiertje werd uitgereikt, waarop simpel stond vermeld, dat wij er zijn en dat men ons kan roepen. Maar tot nu toe is dat nergens gelukt. Er is nog te veel wantrouwen, men zoekt veel meer achter onze bedoelingen dan er achter zit. Men zou meer moeten beseffen, dat wij al-

leen maar mensen willen helpen, op onze manier...

Verloop nihil

Mevrouw Treurniet heeft geen tekort aan ziekenbezoeksters, hoewel er betrekkelijk veel van hen wordt geëist. Niet iedereen is voor dit werk geschikt (er wordt dan ook met zorg geselecteerd); men dient over een voldoende mate van zelfkritiek te beschikken, men moet zich overdag vrij kunnen maken, men moet bereid zijn deel te nemen aan scholingsbijeenkomsten waarop de hangende problemen grondig worden besproken en men moet de jaarlijkse algemene vergadering van ziekenbezoeksters bijwonen. In 22 gemeenschappen zijn nu in totaal een 50 mensen die dit werk doen, voor het merendeel dames, omdat mannen zich overdag moeilijk vrij kunnen maken. Mevrouw Treurniet heeft het voornemen om ons land te verdelen in districten, opdat de ziekenbezoeksters uit één district wat meer contact met elkaar zouden kunnen hebben. Dat zou nog meer de moed en de gang erin houden. „Niet dat ik ontevreden ben”, zo voegt mevrouw Treurniet eraan toe, „integendeel, het beste bewijs, dat de zaak goed loopt is wel, dat het verloop onder de ziekenbezoeksters nihil is.”

Ook dit werk in geestelijke verzorging gedraagt zich als een sneeuwbal: als het eenmaal rolt, wordt het steeds groter. Zo is uit ons ziekenbezoekwerk het bezoeken van oud-patiënten gegroeid. Voor een deel neemt Humanitas dit werk gelukkig op zich, zeker als er maatschappelijke hulp moet worden geboden, want anders zou het werk onze ziekenbezoeksters over het hoofd groeien of komt men buiten ons werktein.

Het werk uitbreiden tot een stelselmatig bezoeken van thuisliggende buitenkerkelijke patiënten is praktisch nog bijna onmogelijk; waar zou men deze mensen moeten zoeken? In een enkele plaats is er op dit punt wel een nuttige samenwerking met de wijkverpleegster van het Groene Kruis.

„Maar,” zo zegt mevrouw Treurniet tenslotte met grote nadruk, „bij al dit op zichzelf zo nuttige, dankbare en onontbeerlijke werk onder onbekende buitenkerkelijke patiënten mogen we toch beslist onze eigen zieke leden die thuis liggen, niet vergeten. Hier ligt een grote taak voor de besturen van onze gemeenschappen, de taak om deze dienstverlening aan onze eigen leden op korte termijn zo goed mogelijk te organiseren.”

SCH.

Herstellende zieken hebben niet alleen rust en goede verpleging nodig. Ook een gesprek van mens tot mens kan bijdragen tot hun genezing.

Afwijzend liberaal oordeel over subsidie kerkebouw

Het liberale Tweede Kamerlid, mr. F. G. van Dijk, heeft in het laatst verschenen julinummer van **Liberaal Reveil** tot de grootste voorzichtigheid gemaand met betrekking tot het vraagstuk van de overheidssubsidie van kerkebouw. Zijn conclusie is, dat de overheid zich op dit gebied te onthouden heeft, behoudens misschien in zeer markante gevallen, waar onthouding de kerken achter zou stellen bij andere corporaties op maatschappelijk en geestelijk gebied. De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie heeft bij gelegenheid van haar laatste algemene vergadering in Hengelo een speciale commissie ingesteld om het gehele probleem van de subsidiëring ten behoeve van kerkebouw aan een nadere bestudering te onderwerpen. Tijdens een vergadering van de Vereniging van Staten- en Raadsleden van de V.V.D. is het vraagstuk een half jaar geleden eveneens ter sprake gebracht; de meningen bleken toen sterk verdeeld met naar het scheen een meerderheid, die het tegen het verlenen van de subsidie opnam. Prof. Oud heeft over het probleem omstreeks dezelfde tijd in de tweede kamer de staf gebroken evenals de a.r. fractieleider dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot. Daarentrent schreven wij reeds in deze kolommen. M. en W. 9 nov. 1957.

Het betoog van mr. Van Dijk in **Liberaal Reveil** vat allereerst de conclusie samen, waartoe de staatscommissie-Sassen op dit punt is gekomen. Deze commissie ging er van uit, dat subsidiëring van kerkebouw door gemeentebesturen zich verdraagt met wet en Grondwet. Daarnaast wordt de subsidiëring niet zonder meer ongewenst genoemd; de vraag is in hoofdzaak aan welk overheidslichaam deze subsidiëring dient te worden opgedragen. Het uitgangspunt van mr. Van Dijk blijkt een geheel ander te zijn. Volgens hem betreft het hier niet uitsluitend een vraagstuk van financiering of van subsidietechniek. Hij memoreert enerzijds de zinsneden van Thorbecke in diens „Aantekening op de Grondwet”, krachtens welke een heersende kerk bij ons is uitgesloten en alle kerkgenootschappen gelijke aanspraak maken op publieke bescherming. De overheid mag dus volgens Thorbecke bij het regelen of handhaven van de betrekking tot de Staat het ene genootschap niet boven het andere bevoorrechten. De Savornin Lohman schreef anderzijds in „Onze Constitutie”: „De kerk, hoe verdeeld, heeft een zelfstandig bestaan, waarmee de overheid al dan niet rekening kan houden, maar dat nimmer afhankelijk kan zijn van haar goedvinden, vermits zij zelfs geroepen kan zijn, in gehoorzaamheid aan haar Heer en Meester, tegen de overheid op te treden. Elke vergelijking met een genootschap of vereniging gaat mank en sticht schromelijke verwarring.”

Mr. Van Dijk komt nu in zijn nadere uiteenzetting over deze beide opvattingen tot de slotsom, dat in de gedachtegang van de c.h. De Savornin Lohman wel iedere financiële bijdrage aan de kerkgenootschappen (verdergaand dan de specifiek in de Grondwet genoemde) als ongrondwettig zou moeten worden beschouwd, terwijl volgens Thorbecke de mogelijkheid van iedere bijdrage open staat.

De gedachtegang van Thorbecke aanvaardend, ontkent mr. Van Dijk in elk geval dat de consequenties bij de huidige verhoudingen nog in volle omvang opgaan. Zeker zou in Thorbecke's gedachtegang geen noodzaak aanwezig zijn om te komen tot een speciale wet op de subsidiëring van kerkebouw. Het gewone overheidsbeleid, dat geldt ten opzichte van or-

ganisaties als hierbedoeld, kan onder de gewone controle van de vertegenwoordigende lichamen plaatsvinden. Een onontkoombare consequentie van het standpunt van Thorbecke voor onze tijd noemt mr. Van Dijk voorts, dat organisaties als het Humanistisch Verbond, de loges van Theosofen, Vrijmetselaren, de Soefibeweging en andere op één lijn met de kerken behoren te worden gesteld. „Interessant zou het zijn indien bijvoorbeeld het Humanistisch Verbond, met het doel om subsidie te verkrijgen op grond van het voorontwerp-Sassen, dit eenmaal wet geworden zijnde, inschrijving zou vragen in het register, bedoeld in de Wet op de Kerkgenootschappen. Deze wet noch het voorontwerp-Sassen kent namelijk een definitie van het begrip kerkgenootschap.”

Mr. Van Dijk ziet echter andere bezwaren tegen de subsidiepolitiek, die voor hem klaarblijkelijk als doorslaggevend te beschouwen zijn. Ook al ziet men, zo schrijft hij, met Thorbecke in principe de kerken als corporaties gelijk alle anderen, dan toch zijn zij in de praktijk voor onze huidige samenleving een bijzondere groep corporaties, waartegenover de overheid wel een zeer bijzondere prudentie in acht behoort te nemen. Wie de koorden van de beurs in handen heeft, ontleent daaraan onder alle omstandigheden invloed. De overheid, die subsidieert, dus overheidsgeld overhevelt naar de particuliere sector, behoort zich te vergewissen, dat deze gelden een nuttige bestemming vinden. Zonder zover te willen gaan, dat de overheid, indien zij tot subsidiëring van kerken en kerkebouw zou overgaan, daaraan de bevoegdheid tot beoordeling van de leerzuiverheid van het kerkgenootschap zou kunnen ontnemen, zal de overheid zich volgens mr. Van Dijk, bij het beoordelen van de

voorgelegde aanvragen toch verschillende vragen hebben te stellen. Een goed voorbeeld daarvan noemt hij de afsplitsing van de nieuw gestichte parochie Onze Lieve Vrouwe van Fatima van de bestaande parochie van de Heilige Antonius te Nijmegen, „uit overwegingen van zielszorg welke niet ter beoordeling van de gemeente staan” (beroepschrift van de gemeente Nijmegen tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland waarbij het besluit van de gemeenteraad tot het verlenen van de kerkebouw-subsidie werd vernietigd).

Betekent dit, aldus de liberale auteur, dat de overheid iedere bemoeiing met en iedere overweging omtrent de opportuniteit van de plannen, waarvoor subsidie gevraagd wordt, wordt ontzegd? Eist een behoorlijk overheidsbeleid niet, dat de overheid treedt in de beoordeling van de opportuniteit van ieder project, waarvan haar subsidiëring wordt gevraagd, omdat dit leidt tot het beschikbaar stellen van de openbare middelen?

En en ander voert het liberale Tweede Kamerlid tot de volgende conclusie: „De overheid, ervan uitgaande, dat het kerkelijk leven van openbaar belang is, dient zich af te vragen, als zij deze tak van het openbaar belang gaat subsidiëren, of de zich anmeldende groep inderdaad het algemeen belang dient en of het te subsidiëren project zal worden een project ten dienste van het openbare belang. Laten de kerken oppassen, als de overheid haar activiteit in het openbaar belang wil gaan subsidiëren en zorgdragen, dat haar beschikkingsrecht in eigen huis niet wordt aangetast.

Laat de overheid zich houden buiten de interne beslissingsbevoegdheid der kerken en zich onthouden van iedere discriminatie op het gebied van het geestelijk leven. Subsidiëring dwingt tot discriminatie tussen de kerkgenootschappen onderling en tussen kerkgenootschappen en andere organisaties op geestelijk en cultureel terrein. Laat daarom de overheid zich hier onthouden, behoudens misschien in zeer markante gevallen, waar onthouding de kerken achter zou stellen bij andere corporaties op maatschappelijk en geestelijk gebied.”

ROETHOF

Analyse van de moderne jeugd

Vriendschap en lichamelijke moed. Dat zijn de twee waarden waaraan door de „moderne jeugd” alle verhoudingen in het menselijke leven worden gemeten.

In het maandblad „*Djakonia*” zegt ds. K. O. Finkensieper in een artikel, over wat men wel de Rock 'n Roll-jeugd pleegt te noemen:

„Er is een fundamenteel respect voor *vriendschap*. Ook vriendschap tussen jongens en meisjes. Daaraan zijn alle andere waarden ondergeschikt. Ook liefde en verliefdheid. Ook het seksuele. Daar maakt men geen drukte over. Op vriendschap komt het aan. Dat betekent: men praat niet over elkaar met ouderen. Dat is een vorm van verraad. Dat past niet in de vriendschap. Dat betekent ook: de verhouding van ouders en kinderen wordt niet afgemeten aan de mate van gezag en gehoorzaamheid; maar aan de mate van vriendschap tussen vader, moeder en de kinderen.

De tweede maatstaf is: *lichamelijke moed*. Daarmee hangt samen: men zoekt risico's, gevaren. De dappere man, de koele, zakelijke held is hun ideaal; er is diep respect voor de technicus, die de eeuwenlang bestaande grenzen der aardse ruimte doorboort en de menselijke

mogelijkheden uitbreidt in andere ruimten; voor de autocoureur, die zijn wagen met doodsgevaar door de bochten laat razen; voor de testpilot van het nieuwe straalvliegtuig, die elk ogenblik erop bedacht is bij snelheden van 1500 km uit te stappen.”

Ds. Finkensieper laat het echter niet bij deze analyse. Hij „herinnert zich opeens iets.”

„Dit: in de oorlogstijd waren vriendschap en moed de twee fundamentele normen in de ondergrondse; men rekende op elkaar, men was „kameraad”, men „sloeg niet door”. Men was dit vooral in de toen aanwezige gevegensituatie; bij dat leven, dat geleefd werd op de scherpe rand tussen hevigste activiteit en gevangenschap of dood.

En nu deze vraag, die mij al lange tijd bezig houdt: heeft onze moderne jeugd wellicht het instinctieve en reële besef „op de rand” te leven in ons atoomtijdperk? Er is de zedelijke waardering van mensen en dingen rondom vriendschap en moed – dezelfde normen dus van de ondergrondse – dé zedelijkheid van het gevaar en daarom anders dan onze zedelijkheid, die meer op de voortduur der dingen is gericht. Zijn zij, die jongens en die meisjes, daarom anders in een andere wereld?”

IN EN OM

het Humanistisch Verbond

MEDEDELINGEN VOOR DE LEDEN

No. 6

Geestelijke verzorging

Doel en taak

Onder humanistisch geestelijke verzorging is te verstaan de systematische ambtshalve bemoeienis met de mens in zijn levensmoeilijkheden en bij de ontplooiing van zijn mens-zijn, ten einde de krachten te activeren die hem in staat stellen zelfstandig een levensovertuiging te hanteren. Ambtshalve betekent hier niet noodzakelijk professioneel, maar wil zeggen dat aan iets anders gedacht moet worden dan aan belangstellende toewijding op basis van toevallige menselijke verhoudingen. Anderzijds moet bemoeienis niet verstaan worden als bemoeizucht, maar als uitdrukking van menselijke solidariteit onder eerbiediging van ieders fundamentele zelfstandigheid. Zo is geestelijke verzorging ook niet een neerbuigende toenadering tot de zoekende mens, maar een beroep op het mens-zijn en een oproep tot menswording van ieder mens.

Er is een Centrale Commissie Geestelijke Verzorging (C.C.G.V.) door het Hoofdbestuur ingesteld, die tot taak heeft het geestelijk verzorgingswerk te stimuleren, te coördineren en te leiden. De commissie is verantwoording verschuldigd aan het Hoofdbestuur.

Teneinde te waarborgen dat deze vorm van praktisch werk zo verantwoord mogelijk geschiedt, is het gewenst, eerst contact te zoeken met het secretariaat der Commissie alvorens over te gaan tot het uitvoeren van plannen op dit terrein in Gemeenschappen en Gewesten.

Samenstelling

In de Commissie hebben zitting de centrale functionarissen voor de verschillende takken van werkzaamheden en enkele vertegenwoordigers van het centrale apparaat, te weten:

Dr. J. P. van Praag en C. H. Schonk, voorzitters; L. Esmeijer, secretaris; D. Th. F. d'Angremond, Mevrouw D. Heroma-Meilink, H. J. J. Lips, P. A. Pols, Mevrouw A. Treurniet-Wiersma, leden.

Van de leden der Commissie zijn met speciale taken belast:

D. Th. F. d'Angremond: Centraal Geestelijk Raadsman voor de geestelijke verzorging in en vanuit de Gemeenschappen van het H.V. en in de Sanatoria en voor de leiding aan en het contact met Plaatselijke Geestelijke Raadslieden en Bureau-Raadslieden;

H. J. J. Lips: Centraal Geestelijk Raadsman van het Humanistisch Thuisfront voor de geestelijke verzorging van militairen;

C. H. Schonk: Centraal Geestelijk Raadsman voor de geestelijke verzorging in arbeiderskampen;

Mevr. A. Treurniet-Wiersma; centraal Geestelijk Raadsvrouw voor het ziekenbezoek;

Mevr. D. Heroma-Meilink: Contactpersoon vanwege de Stichting Bureaus voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden;

P. A. Pols: Contactambtenaar voor de Geestelijke Raadslieden bij de inrichtingen van Justitie.

Secretariaat

Het secretariaat der Commissie, waaraan alle correspondentie gericht dient te worden, is gevestigd op het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

Benoemingen

De benoeming van Plaatselijke Geestelijke Raadslieden geschiedt door de Gemeenschappen, in overleg met de C.C.G.V. en onder goedkeuring van het Hoofdbestuur, steeds voor de tijd van één jaar.

De benoeming van Geestelijke Raadslieden voor de arbeiderskampen, inrichtingen van Justitie en kinderschermingsinrichtingen geschiedt (Slot op volgende pagina)

De humanistische beweging zijn we zelf.

„De eerste opgave van een humanistische beweging is er voor te zorgen, dat haar fundamentele opvattingen in zo wijd mogelijke kring bekend zijn. Dat is geen eenvoudige taak, die niet kan worden afgedaan met het opstellen van een verklaring. *Het is een voorlichting gedurende generaties.*”

„Als het humanisme inderdaad wil zijn een vooruitgang, een inspiratie, een gids voor het persoonlijk gedrag, dan moet het aangeboden worden op een wijze die hen aanspreekt, wier noden het ontmoet; dat is de eerste verantwoordelijkheid van de humanistische beweging. Om deze nooit-eindigende taak op gepaste wijze te kunnen vervullen, heeft een humanistische beweging boeken nodig, artikelen, toespraken, cursussen, conferenties, studiegroepen, zomerscholen, sprekers en organisatoren en toegang tot de radio.”

Bovenstaande regels komen voor in een rapport, dat onlangs door een commissie is voorgelegd aan het bestuur van onze Britse zusterorganisatie, de British Ethical Union. In ons leidersblad „Kader” hopen we binnenkort het gehele rapport te kunnen afdrucken, omdat er ook voor ons een aantal dingen instaan die overdenking waard zijn.

Voor vandaag willen we volstaan met het citeren van de enkele regels, die hier boven staan, vooral omdat er duidelijk in wordt uitgedrukt, dat de verbreiding van de humanistische gedachte en de bouw van de humanistische beweging geen gemakkelijk karwei is, dat in een vloek en een zucht kan worden afgedaan. Daar kunnen nu zo langzamerhand al diegenen, die in de afgelopen jaren in ons land hun schouders eronder hebben gezet, over meepraten. Maar wie in staat is het geheel te overzien en enig begrip heeft van de grote invloed die door het Verbond wordt uitgeoefend, zal zich er af en toe wel eens over verwonderen, hoeveel in zo korte tijd door een kleine groep is tot stand gebracht.

Inderdaad een kleine groep. Want hoe wel we in vergelijking met andere organisaties er helemaal niet slecht afkomen en het altijd weer lukt een vrijgekomen plaats te vullen, toch moet dringend noodzake-

lijk werk blijven liggen of wordt het maar gedeeltelijk gedaan door een voortdurend gebrek aan mensen. We zijn er terecht trots op dat het werk in de gevangenissen en de arbeiderskampen steunt op vrijwilligers, die vrijwel al hun vrije tijd hieraan besteden. Maar tegelijkertijd weten we, dat we eigenlijk dit offer niet mogen vragen, en het alleen moeten doen, omdat het korps nog steeds te klein is. Datzelfde doet zich voor op alle andere gebieden van onze activiteit, bij het werk in de gemeenschappen, het houden van lezingen, enz.

Het is de voortdurende klacht van de gemeenschapsbesturen, dat de leden zo moeilijk in beweging te krijgen zijn. Men is van de noodzaak van een humanistische beweging natuurlijk overtuigd, is ook bereid er financiële offers voor te brengen, en af en toe eens een bijeenkomst bij te wonen, maar verder wenst men niet te gaan. Of liever, men zou wel willen, als men over wat meer tijd beschikte. Nu zijn er ongetwijfeld onder onze leden zeer velen die hun schaarse vrije tijd hard nodig hebben. Maar het wil er bij ons niet in, dat dit voor iedereen zou gelden en dat met een beetje goede wil er toch nog niet een paar uurtjes te vinden zouden zijn om die verbreiding van de humanistische gedachte, die we ons toch als taak hebben gesteld, wat sneller te doen plaats vinden.

We zijn er allemaal van overtuigd, dat ons ledental kan worden uitgebreid, als we er maar enige moeite voor doen. In tal van gemeenschappen, waar men met deze actie ernst heeft gemaakt, heeft men deze ervaring opgedaan, en men hoopt er in de komende maanden mee door te kunnen gaan. Als tenminste een groter aantal van onze leden die geciteerde regel uit het Britse rapport onderschrijven, n.l. dat het de eerste opgave van onze beweging is onze opvattingen in zo ruim mogelijke kring te verspreiden. En dat het tenslotte de leden zijn die de beweging vormen.

Th. P.

Vervolg van vorige pagina)

op voordracht van de C.C.G.V. door het Hoofdbestuur, met mededeling van benoeming door het Centraal Bureau aan de Gemeenschappen waarvan de betrokken Raadslieden deel uitmaken.

De benoeming van Raadslieden vanwege de Stichting Bureaus voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden geschiedt op voordracht van het Bestuur der plaatselijke Stichting door het Hoofdbestuur, met mededeling van benoeming door het Centraal Bureau aan de Gemeenschappen waarvan de betrokken Raadslieden deel uitmaken.

Plaatselijke commissies

In de plaatselijke Commissie Geestelijke Verzorging van een Gemeenschap kunnen zitting hebben: Plaatselijk Geestelijk Raadsman (voorzitter), Leider (ster) Ziekenbezoek, Leider(ster) Bejaardenwerk, Geestelijk Raadsman Gedetineerden, Geestelijk Raadsman Arbeiderskampen, Geestelijk Raadsman Militairen, Geestelijk Raadsman Gerepatrieerden, Raadsman Bureau voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden, Raadsman B.B., vertegenwoordiger Humanitas en eventuele Leider Wijkhoofden. Zij vergaderen tenminste éénmaal per twee maanden.

De plaatselijke Commissie Geestelijke Verzorging adviseert het Gemeenschapsbestuur, bevordert de geestelijke verzorging in de ruimste zin en regelt de daaruit voortvloeiende werkzaamheden. Omtrent de organisatie van de plaatselijke geestelijke verzorging blijft zij verantwoording verschuldigd aan het Gemeenschapsbestuur.

Het is bijzonder gewenst dat uit de Plaatselijke Commissie Geestelijke Verzorging een werkcommissie wordt gevormd, bestaande uit de Plaatselijke Geestelijke Raadsman, de vertegenwoordiger van Humanitas en één van de overigen. Deze werkcommissie is belast met de dagelijkse leiding van de werkzaamheden.

Op ieder van de leden der plaatselijke Commissie Geestelijke Verzorging rust een plicht tot geheimhouding ten aanzien van hen met wie zij ambtshalve in aanraking komen. Voor de uitvoering van hun werk blijven zij direct verantwoordelijk aan hun eigen Centraal Geestelijk Raadsman (Gedetineerden, Arbeiderskampen, Thuisfront, enz).

Orgaan

Er verschijnt een centraal periodiek „Kader” voor functionarissen van het Humanistisch Verbond, waarin is opgenomen de rubriek „Geestelijke Verzorging” van de C.C.G.V., bestemd voor hen die op het gebied van de geestelijke verzorging werkzaam zijn. Het orgaan wordt gratis aan hen toegezonden.

Bibliotheek

Er is een bibliotheek van boeken en tijdschriften die verband houden met het werktein van de Commissie. Deze publicaties zijn beschikbaar voor alle werkers in de geestelijke verzorging. Een catalogus is te verkrijgen bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, telefoonnummer 030-10163.

NIEUWE UITGAVEN

In de komende weken komt de kalender 1959 van de pers. Spoedig bestellen wordt aangeraden en wel bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152 te Utrecht. Eveneens is verschenen een herdruk van de bekende brochure „Een verrassende ontmoeting” terwijl ook de jubileumbrochure „Dit wordt gedaan” binnenkort opnieuw verschijnt. De laatste is natuurlijk bijgewerkt en vormt uitstekend materiaal om belangstellenden op de hoogte te brengen van het werk van het Verbond.

Het Anker-Clubhuiswerk

Bij dit jeugdwerk van zeer bijzonder karakter zijn nogal wat leden van het Verbond betrokken. Maar de meesten van ons, vooral buiten de grote steden, hebben er nog nooit van gehoord. Het leek ons daarom wel nuttig onderstaand overzicht van de hand van onze centraal geestelijke raadsman d'Angremont, die ook lid van het dagelijks bestuur van de stichting Ankerwerk is, over te nemen.

De clubhuizen en hun bevolking

Welke zijn de kenmerken van de jeugd, voor wie deze clubhuizen zijn bedoeld? Deze jongens en meisjes behoren tot de laagste maatschappelijke klasse; zij komen uit gezinnen van de zgn. losse arbeiders, straatventers, marktkooplieden, werklozen enz. Zij wonen in volksbuurten, in te kleine en overvolle huizen en behoren dikwijls tot de zwak-sociale of a-sociale gezinnen. Zij reageren sterk primair, gevoelsmatig, zijn vaak agressief en hebben geen doorzettingsvermogen. Zij zijn uiterst moeilijk te binden en worden gehandicapt door een collectief minderwaardigheidsgevoel. Zij hebben een heel grote mond, kennen de gemeenste scheldwoorden, zijn brutaal als de beul, maar vaak bang in het donker. Zij kunnen zich niet zelfstandig gedragen en kennen slechts groepsverbanden via de straat of het werk.

De meeste van deze kinderen gaan werken, zodra dit volgens de wet is toegestaan. De jongens worden losse arbeiders, de meisjes gaan enkele jaren naar fabriek of atelier om vroeg te trouwen en slecht voorbereid een gezin te gaan verzorgen.

Het Ankerwerk tracht het leven van deze jongens en meisjes in gunstige zin te beïnvloeden door hen in clubhuizen in aanraking te brengen met een democratische gemeenschap in hun eigen omgeving. Het clubhuis tracht in het sociale vlak hen tot groepsvorming te brengen met betrekking tot menselijke verhoudingen. Deze clubhuizen zijn gevestigd in Amsterdam (3), Den Haag (2), Rotterdam (3) en Haarlem (1).

De Stichting Ankerwerk

Na het ontstaan van plaatselijke clubhuizen (door initiatief van de A.J.C.) was het nodig, dat er een centraal bestuur kwam, om het werk en de financiële voorzieningen te coördineren. Dit is tevens van belang voor de leidersvorming en de groei van het werk in de praktijk, welke uitwisseling van ervaringen vraagt. Helaas wordt veel tijd van de bestuurders der landelijke stichting gevraagd voor de nijpende financiën. De begrotingen van het landelijke Ankerwerk vertonen de laatste jaren nadelige saldi, welke tussen de f 22.000,— en f 35.000,— schommelen. Daarbij is alle overheidssubsidie volgens de voorwaarden van Vorming Buiten Schoolverband (V.B.S.) reeds in rekening gebracht. Men

zal begrijpen onder welke druk besturen en medewerkers het praktische werk verrichten. De mogelijkheid om voort te gaan is alleen gelegen in subsidiëring door particulieren en organisaties. Werkgevers en het Centraal Sociaal Werkgevers Verbond (C.S.W.V.) verdelen hun subsidies aan verschillende clubhuizen, doch vragen vaak wat uit andere kringen komt.

Bij het 50-jarig bestaan van de Centrale Arbeidersverzekeringbank is een bedrag van f 170.000,— beschikbaar gesteld voor de stichting van drie nieuwe clubhuizen (in Amsterdam-Noord, in Rotterdam en in Den Haag) maar het bouwen van nieuwe clubhuizen brengt een verzwaring van de jaarlijkse exploitatie-lasten mee. Elke uitbreiding van het Ankerwerk schept nieuwe problemen, vooral financiële.

Activiteiten

In de clubhuizen leeft een bevolking, die varieert van 7 tot 17 jaar. Iedere middag om 4 uur gaan de deuren van het Anker open en iedere jongere is geheel vrij om binnen te komen. Van 4 tot 6 uur vindt men er uitsluitend kinderen van 7 tot 12 jaar, hiervoor is het zgn. *naschooltijdwerk* bestemd, hetgeen bestaat uit gemeenschapsspelletjes, handenarbeid, plakken, knippen, lezen, maar ook het huiswerk dat van school wordt meegebracht, wordt afgemaakt. 's Avonds houden de oudere jongens zich bezig met timmeren, metaalbewerken, figuurzagen, schilderen, knutselen (vooral met elektrische apparaten).

Verder wordt gebruik gemaakt van leeszaal, tafeltennis, sjoelbak en een zelfverdedigingscursus. Er is in elk clubhuis een jongenskamer, waar zij rustig kunnen praten of vergaderen.

Voor de meisjes zijn er activiteiten als pitrieten, koken, kinderverzorging, naaien, het inrichten van een woning (waarvoor de meisjeskamer als „toon”zaal dienst doet) en kinderspele (groene zwanen, witte zwanen) waarvoor zij zich op straat generen.

Regelmatig worden films vertoond, er is een spaarkas voor zomerkampen, terwijl de laatste 3 jaar voor diegenen die niet naar buiten kunnen gaan, een speciaal vakantie-program (in overleg met de jongens) werd gecreëerd (Jongensstad in Amsterdam-Noord) met eigen gemeenteraad, brandweer, politie enz.

Medewerkers

Ieder clubhuis heeft een leider(ster) met één of twee helpers, die gesalarieerd worden door het Ankerwerk, de overige medewerkers (sters) doen dit belangeloos; deze vrijwillige krachten komen veelal uit de georganiseerde arbeidersbeweging, Humanitas en Humanistisch Verbond.

KERSTKAMP 1958 DE ARK

Het Kerstkamp 1958, dat ook dit jaar in „De Ark” te Nunspeet zal plaatsvinden, duurt iets langer dan gewoonlijk en wel van woensdag 24 december (aanvang vóór de warme maaltijd van 18 uur) tot en met zondag 28 december (ná de maaltijd). De leiding berust evenals vorig jaar bij de heer en mevr. Bosman uit Amsterdam.

Het programma zal afwisselend zijn en de deelnemers van vorige kampen weten dat de gezelligheid niet wordt vergeten. Ook nu kunnen geen kinderen jonger dan 16 jaar worden toegelaten.

De prijs bedraagt thans f 30,— per persoon, of

f 27,50 voor wie door omstandigheden de eerste maaltijd op woensdag niet kan bijwonen.

Schriftelijke aanmelding dient te geschieden vóór 1 december aan „De Ark”, Belvédèrelaan 14 te Nunspeet. Leden van het Humanistisch Verbond, die zich vóór 1 november opgeven, genieten voorrang. In verband hiermede wordt men verzocht bij zijn opgave te vermelden of men lid van het H.V. is. Het verdient tevens aanbeveling, om, als men samen met vrienden komt, in de opgave alle namen en adressen te vermelden, hetgeen de beheerder veel werk bespaart bij de indeling van de kamers.

Haagse humanisten bezochten Nederlandse burchten

Evenals twee jaar geleden heeft de Haagse Gemeenschap ook dit jaar weer een kastelentocht georganiseerd. Op zondag 6 juli 's ochtends 8 uur vertrokken we met twee autobussen uit Den Haag naar Leiden, waar we een aantal Leidse geestverwanten ophaalden. In snel tempo ging het nu langs de Oude Rijn naar Woerden, waar we vanuit de bus een blik wierpen op het 15de eeuwse poortgebouw, een goed bewaard gebleven restant van het eens door de bisschop van Utrecht gestichte kasteel. In Vleuten zagen we de typische 17de eeuwse huisjes, witgekalkt met rieten daken en trapgeveltjes, welke bij de kerk zijn gelegen. Onze eerste pleisterplaats op deze tocht was het imposante kasteel De Haar. De Haar werd in 1892 door de bekende architect Cuypers gebouwd,

vang van dit merkwaardige bouwwerk. Omstreeks 12 uur verlieten we De Haar met als doel Utrecht.

Bij Vleuten zagen we vanuit de bus een zware vierkante toren in een weiland, de overblijfselen van kasteel Den Ham, daterend van 1200. Het volgende traject stond in het teken van drie bekende figuren, nl. Erasmus, keizer Wilhelm II en Hugo de Groot (bien étonnés de se trouver ensemble!). In ons mooie, modern ingerichte Erasmushuis in Utrecht hadden we dank zij de goede zorgen van de beheerders, de heer en mevrouw Floor, gelegenheid de inwendige mens te versterken. Wij zijn tot de conclusie gekomen, dat een bezoek aan ons Erasmushuis zeker de moeite waard is. (Tussen twee haakjes, als u nog naar de Expo in Brussel

op zondagen heen om de snuifdozen van Frederik de Grote, de gouden borden, de maarschalksstaven, het zilverwerk en last but not least het Meissnerporselein te komen bekijken. Dit statige omgrachte landhuis met zijn twee vooruitstekende vleugels ligt in een groot park. Van het Middeleeuwse kasteel is alleen de ronde hoektoren aan de achterzijde nog bewaard gebleven. De gids moet, zo concludeerden wij, indertijd een toegewijd dienaar van „der Kaiser” geweest zijn. Het staat overigens wel vast, dat wij deze toewijding voor de ex-keizer niet opgebracht zouden hebben. Jammer vonden we het in ieder geval, dat Wilhelm hier niet reeds in 1913 in plaats van 1920 zijn intrek had genomen. Misschien waren de jaren 1914-1918 dan vreedzamer verlopen. Zeker is in ieder geval dat Hugo de Groot de zaak van de wereldvrede meer gediend heeft dan Wilhelm.

De Groot's tijdelijke en onvrijwillige verblijfplaats Loevestein was het einddoel van onze tocht. Dit grimmige slot bereikten we na een half uur varen met de boot vanaf Gorinchem. Terwijl wij in de verte de torens van Loevestein zagen opdoemen citeerde de kapitein de bekende regels van Tollens:

*„Waar Maas en Waal te zamen spoelt,
En Gorcum rijst van ver,
Daar heft zich op den linkerzoom
En spiegelt in den breeden stroom
Een slot van eeuwen her.”*

Hier wachtte ons de enthousiaste slotbewaarder Peter van Andel, die ons na een warme „hap” rondleidde door zijn oude burcht. Loevestein is waarschijnlijk gesticht omstreeks 1360 en heeft ondanks veranderingen zijn middeleeuws karakter goed behouden. Het is een imponerend bouwwerk met twee zware vierkante torens. Enkele eeuwen is Loevestein staatsgevangenis geweest en sedert de 19de eeuw een vesting, die deel uitmaakte van de Hollandse Waterlinie.

Hier zagen we de kamer, waar Hugo de Groot, de grondlegger van het Volkenrecht, gevangen heeft gezeten. Merkwaardiger nog dan de geschiedenis van de boekenkast vonden wij het verhaal van een remonstrantse predikant, die wist te ontsnappen door middel van de volgende ingenieuze methode. Met kaarsen wist hij in de loop van maanden een rond gat in de vloer onder zijn bed te branden. Aangezien het zijn taak was visnetten te maken, had hij het materiaal bij de hand, waarmee hij zich door de vloer in de keuken kon laten zakken. Vanuit de keuken slaagde hij er in buiten het slot te komen, waarna hij de rivier overzwom en naar Frankrijk vluchtte. De verhalen, die Peter van Andel ons vertelde werpen wel een schril licht op de onmenselijke toestanden, welke in die romantische „goede, oude tijd” heersten.

De grote ridderzaal, tot voor kort nog een kale, sombere ruimte, had een geheel ander aanzien gekregen door drie nieuwe kaarsenkronen en de onlangs geplaatste tafels en kiststoelen, in laat-Gothische stijl ontworpen. De echtgenote van Peter van Andel had de ridderzaal verfraaid met een twaalfstal wapenborden, die zij zelf had geschilderd. In deze stijlvolle ridderzaal hebben we bij kaarslicht een uur lang geluisterd naar het prachtige luitspel en de liederen van de bekende zanger Harry van Oss. Hoe goed konden wij ons hier, luisterend naar ridderballaden en oude volksliederen, verplaatsen in de sfeer van een middeleeuwse burcht. Onze „minstrel” kreeg dan ook een welverdiend langdurig applaus. Om kwart over negen namen we afscheid van Loevestein en onze gastheer. Deze kastelendag heeft ons er weer opnieuw van overtuigd, hoeveel historische schoonheid ons land te bieden heeft aan wie er een open oog voor heeft.

Mogelijk worden dergelijke kastelentochten een Haagse traditie. Misschien een traditie, die in andere gemeenschappen navolging vindt?

P. KRUG

Op de trappen van kasteel de Haar

waarbij hij zich hield aan het grondplan van de bestaande ruïne.

Cuypers heeft hierbij zijn liefde voor een neogotische stijl wel erg sterk doen spreken, zodat van het middeleeuwse karakter van De Haar vrijwel niets is overgebleven. Toch is hier een groots bouwwerk verzezen, een imponerend slot met grote torens, dat zeker bewondering afdwingt, ook al zou men hier en daar kritiek willen uitoefenen op de werkwijze van de architect. De vroegere binnenplaats is door dr. Cuypers overdakt. In deze ruimte, die men het eerst betreedt, vindt men een fantastische verzameling kunstvoorwerpen: oude meubelen, schilderijen, Chinees en Japans porselein enz. Ook de prachtige wandtapijten (15de en 16de eeuw) in de verschillende zalen trokken onze aandacht. Allerlei kostbare curiositeiten treft men hier aan, zoals het kinderkoetsje van Lodewijk XIV en de draagstoel van een Japanse prinses. De gids vertelde ons, dat het kasteel 200 kamers en niet minder dan 33 badkamers telt, hetgeen wel een indruk geeft van de om-

gaat, vergeet u dan vooral niet ook eens een bezoek te brengen aan dat andere Erasmushuis in Anderlecht bij Brussel, waar men zoveel herinneringen aan het leven en werk van onze grote voorganger vindt). Van Utrecht brachten de bussen ons nu naar het kleine kasteeltje Moersbergen bij Doorn. Bij hoge uitzondering hadden wij van de eigenaar vergunning gekregen voor een wandeling door de tuinen. Wij hebben genoten van de stilte en de intimiteit van dit lustoord, waar de zwanen met hun jongen in de slotgracht en de vijvers de aandacht van alle excursionisten hadden. Moersbergen werd in 1539 door de Staten van Utrecht als ridderhofstad erkend. In 1928 onderging dit mooie kasteeltje een grondige restauratie. Wie er meer over wil weten leze het boek van Anne Berendsen „Samenspel der eeuwen; het huis van een verzamelaar”.

Een grote tegenstelling tot het rustige Moersbergen vormde wel het bekende Huize Doorn, van 1920 tot 1941 verblijfplaats van de Duitse ex-keizer Wilhelm II. Honderden trekken hier

ALGEMENE LEDEN

VOLGENS de statuten zijn leden, die niet wonen in een tot een bepaalde gemeenschap behorend gebied, algemene leden. Zij kunnen zich echter, indien zij daar prijs op stellen, bij een naburige gemeenschap aansluiten, waarvoor het hoofdbestuur toestemming moet geven.

Doordat zij geen lid zijn van een gemeenschap missen zij veel. Aan de vele en veelsoortige activiteiten hebben zij geen deel en het zo gewaardeerde contact met andere leden ontbreekt. Toch kan het zijn, dat in hun naaste omgeving een lid van het Verbond woont, die in dezelfde omstandigheden verkeert. Om dit te weten te komen, kan men zich wenden tot de secretaris van het gewest, waarin men woont.

Hieronder volgt een lijst van namen en adressen van deze functionarissen die bovendien tot taak hebben de algemene leden in hun gewest op de hoogte te houden van gewestelijke bijeenkomsten, familiedagen, studieconferenties enz. Stelt u zich eens met hen in verbinding.

Noord-Brabant. W. Gijzen, Jan Erasmestraat 32, Tilburg, tel. 04250-21020.

Drente. B. Lageman, Oost 80, Ter Apelkanaal, tel. 977.

Friesland. L. Kamminga, Groningerstraatweg 132, Leeuwarden.

Gelderland. Mej. J. M. Alberts, Zutphenseweg 72, Lochem, tel. 06730-1674.

Groningen. K. Beukema, Gratemastraat 5a, Groningen.

Noord-Holland. W. F. Koeman, Burg. Peecklaan 22, Schoorl, tel. 02209-467.

Zuid-Holland. Mej. G. C. E. Doorschodt, J. P. Coenstraat 42, Den Haag, tel. 01700-724033.

Limburg. Mevr. H. van Ackooy-Bleidiek, Treebeekplein 22, Treebeek, tel. 04448-1674.

Overijssel. H. J. Eising, Chr. Huygenslaan 22, Hengelo (O.), tel. 05400-6060.

Utrecht-Het Gooi. Mevr. E. van Riet, Park Welgelegen 23, Driebergen, tel. 03438-2637.

Zeeland. J. Lekkerkerker, Kleine Kade 15, Goes.

HET KOST U NIETS

Met een heel klein beetje moeite zouden in verschillende gemeenschappen nieuwe leden kunnen worden ingeschreven, terwijl die leden niets hoeven te betalen. Dat lijkt nogal vreemd, maar het is in werkelijkheid doodeenvoudig. Men heeft hier en daar de ontdekking gedaan, dat er nog tal van echtparen zijn, waarvan de man lid is van het Verbond en de vrouw niet. Dat laatste kan het gevolg zijn van een bewuste keuze, maar ook omdat gemeend wordt, dat het voldoende is als de man als lid staat ingeschreven. Op die gevallen hebben we het oog. Beiden kunnen lid zijn, met dezelfde rechten (en plichten) maar de contributie blijft gelijk. Het voordeel is, dat de vrouw meer in het werk wordt betrokken en dat de gemeenschap meer leden krijgt, wat voor het bestuur altijd een prettige zaak is.

Bejaardenkamp „De Ark” 1958

Deze jaarlijkse bijeenkomst, die van 14-21 juni werd gehouden met 46 deelnemers en deelnemers, is een groot succes geworden. Helaas moesten enkele late aanmeldingen worden afgezegd. Wij willen hier gaarne enige indrukken en belevenissen van deze prettige week laten volgen.

Bij aankomst tussen 4 uur en half vijf troffen wij de heer Dimmendaal aan het station en ging het gezelschap per bus naar „De Ark”. Daar aangekomen zagen wij bekende gezichten van vorige jaren en werd er over en weer nader kennis gemaakt. Daarna installeerden we ons op de toegewezen kamers. Al spoedig bleek, dat we als geestverwanten in een vriendenclub waren opgenomen. Vanzelf maakten wij ook kennis met de familie v. d. Dijk, die de leiding op zich had genomen.

Na afloop van het eerste middagmaal heeft mevr. v. d. Dijk ons enigszins haar plannen voor de komende dagen medegedeeld. Het begon zondagmorgen met het luisteren via de radio naar de lezing van de heer Lips over „Mijn zoon moet in dienst”. 's Avonds werd er over dit onderwerp (ingeleid door mevr. v. d. Dijk) door velen van gedachten gewisseld en bleek het, dat de meningen nogal uiteen liepen.

Het zou niet doenlijk zijn uitvoerig verslag te geven over alle belevenissen van die prettige dagen, ook al vanwege de beperkte ruimte in „In en Om”, die ons zal worden toegestaan. Zo denken wij dan nog even terug aan:

1. de zijtes op het mooie terras van „De Ark” en de wandelingen in de bosrijke omgeving;
2. het voorgelezen door mevr. v. d. Dijk;
3. de toepasselijke voordracht voor ons ouderen door dr. Prins;
4. de busreis naar Harderwijk en Lelystad;
5. het bezoek aan het Militair-tehuis van het Thuisfront;
6. de „bonte avond”, die zo buitengewoon goed verzorgd was met een keur van voordrachten door enkele ouderen tussen de 60 en 90 jaren;
7. de laatste avond van onze samenkomst, toen Wim Dimmendaal Jr. voor ons zijn schitterende serie dia's op het grote doek vertoonde. Voor een groot deel waren het unieke natuuropnamen met mooie lichteffecten. Als verrassing werd ons nog een dubbele tractatie aangeboden, waarvoor wij de goede gever bij deze nog hartelijk dankzeggen.

Tot slot mogen wij wel aannemen namens het hele gezelschap hulde te brengen aan het geachte Bestuur van het Verbond, alsmede aan de families v. d. Dijk en Dimmendaal voor de goede leiding en verzorging.

Familie Kl.

WOORD VAN DE WEEK

Er zijn duizenden luisteraars naar de radiopraatjes en velen van hen vragen daarna om toezending van het verslag dat als Woord van de Week inderdaad elke week verschijnt. Men schijnt echter nog niet algemeen te weten, dat men zich hierop kan abonneren voor de prijs van f 4,- per jaar.

Wie zich nu bij de administratie Oudegracht 152 te Utrecht voor het jaar 1959 opgeeft, krijgt alle in 1958 nog te verschijnen nummers gratis.

En waarom zou u uw kinderen of familieleden in het buitenland daar niet eens mee verrassen? Het kost slechts f 0,60 meer en ze hebben er een heel jaar plezier van.

OPBOUWFONDS

Steunt ons werk!

Het Humanistisch Verbond heeft voor de financiering van zijn werkzaamheden meer nodig dan alleen de contributies van zijn leden. De begroting voor 1958 vertoont een verschil van niet minder dan f 25.400,- tussen de geraamde uitgaven en de ontvangsten uit contributies en rente. En dan moet nog allerlei werk blijven liggen om het tekort niet nog groter te doen zijn.

Giften tot ieder bedrag zijn ons welkom! De girorekening van het Humanistisch Verbond is 304960, Utrecht. De verantwoording van de binnengekomen giften geschiedt regelmatig in „In en Om” onder vermelding van het bedrag en de initialen van de schenker. Bovendien ontvangen zij, die een bedrag van f 10,- of meer storten, een door de penningmeester persoonlijk getekende ontvangstbevestiging.

Verantwoording van giften

I. over de maanden januari tot en met maart:
C. V. te M.-B. f 7,15; A. v. d. M. te H. f 4,50; J. S. te Z. f 30,-; L. v. G. te M. f 5,-; B. J. M. te A. f 500,-; C. H. S. te D. f 252,14; F. A. te O.-B. f 5,15; C. B.-S. te K. f 10,-; W. M. J. B. te Z. f 5,-; M. d. J. te S. f 5,-; M. W.-N. te B. f 25,-; J. B. B.-v. D. te U. f 2,-; H. A. H. te R. f 2,50; P. M. H. S. te A. f 10,-; H. J. F. R. te E. f 25,-; L. M. A. te A. f 250,-. Totaal f 1138,44.

II. over de maanden april en mei:
G. d. G. te K. f 22,-; J. S. te Z. f 20,-; T. M. v. E. te W. f 60,-; J. H. v. d. L. te A. f 100,-; P. en S. te Z. f 2500,-; C. H. S. te D. f 309,83; Collecte H. J. G. te N.N. f 5,-; Collecte Congres te Wageningen f 385,87. Totaal f 3402,40.

III. over de periode van 1 juni tot 10 augustus:
J. S. te Z. f 20,-; J. v. P. te V. f 600,-; W. W.-K. te A. f 3,-; H. G. te G. f 1,-; T. M. v. E. te W. f 52,-; L. B. te G. f 10,-; C. H. S. te D. f 471,52. Totaal f 1157,52.

Totaal Generaal per 10 augustus: f 5698,36.

HET BEJAARDENKAMP

Uit een brief, die één van de deelnemers ons schreef, nemen wij nog het volgende over:

„Wij staan buiten het Verbond, maar wanneer ik probeer weer te geven, wat wij deze week samen hebben doorleefd, dan is daar in ons een gevoel van grote blijdschap en dankbaarheid, dat wij hier zijn geweest.”

„Alles heeft meegewerkt om deze week tot een vreugde te maken, het heerlijke zomerweer, de prima verzorging door de Dimmendaals en hun staf, wien niets te veel is, de leiding van mevr. en de hr. v. d. Dijk, die week de geestelijke moeder en vader van het grote gezin, de lezing die Dr. Prins voor ons heeft gehouden en de luim, de gulle lach en de onderlinge plagerijtjes van onze tafelgenoten.”

„Een hoogtepunt was ook de bonte avond, waaraan velen hun medewerking verleenden en de anderen dankbare toehoorders waren. Er werden tochtjes gemaakt en gewandeld en heerlijk geluierd in de koesterende zon op het terras onder genot van een kopje koffie of thee.”

„En bij het afscheid is er blijdschap om al het mooie en goede wat wij van elkaar hebben ontvangen en een tikkeltje weemoed, omdat wij elkaar misschien nooit meer zullen zien.”

Franse tekeningen uit Amerikaans bezit

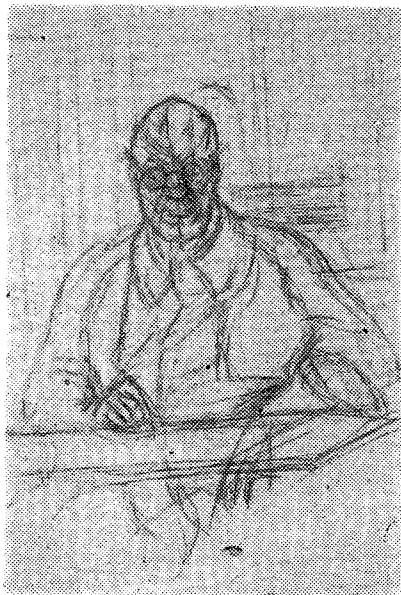
Het is alweer acht jaar geleden dat in het museum Boymans te Rotterdam een verzameling tekeningen van Franse meesters te zien was: „Van Fouquet tot Cézanne.” Thans geeft hetzelfde museum (tot 28 sept. a.s.) een soortgelijke tentoonstelling: „Van Clouet tot Matisse”. Doch deze tekeningen komen uit Amerikaanse verzamelingen, ze zullen dus wel niet zo gauw meer in ons land te zien zijn.

Al direct blijkt het uitstekende gehalte van deze tentoonstelling. Men kan natuurlijk de opmerking maken dat dit bij de koopkracht der Amerikaanse verzamelaars voor de hand ligt, doch men mag de smaak, het onderscheidingsvermogen en de kunstzin waarmee dan blijkbaar in Amerika verzameld wordt, niet onderschatten.

Tekeningen van schilders zijn dikwijls een openbaring. Ze gaven de directe reacties van de kunstenaar vóór zijn motief, ze zijn daardoor spontaner dan menig schilderij en aangezien hij zich met een schetsboekblad voor zich minder om heersende smaak en mode hoeft te bekommeren dan wanneer hij schildert, laten ze dikwijls een onvermoede kant van hun artistieke persoonlijkheid zien. De Franse schilders, dat zijn voor ons de herinneringen aan bepaalde schilderijen, die we in musea of uit reproducties leerden kennen. Vooral de stereotiepe keuze van de afgebeelde „toppunten” in de handboeken dringen ons een bepaald beeld op. Door een tentoonstelling als deze worden we gedwongen dat beeld te herzien.

Niet, dat hier de gehele ontwikkeling van de 16de eeuw tot heden aan de orde komt. Terrecht hebben de samenstellers werk van grote schilders, die slechts matige tekenaars waren, weggelaten. Maar daardoor kon meer aandacht geschonken worden aan figuren als Clouet, Claude, Lorrain, Poussin, Watteau, Fragonard, Ingres, Degas, Cézanne, Matisse en Picasso. Zo vele namen, zo vele markante persoonlijkheden, en toch blijkt het mogelijk hun tekenwerkzaamheid onder een gemeenschappelijke noemer te brengen. De Spanjaard Picasso valt hier in

Een van de portretschetsen die Henry Matisse kort voor zijn dood maakte

zekere zin buiten, maar overigens treft het telkens weer, hoe ingehouden en maatvol deze Franse tekenaars te werk gaan. Zij houden zichzelf vast in de hand, zweigen niet in onbewuste gevoelens, blijven open en helder, zo goed in hun houding tegenover het object als in hun techniek. Luciditeit dus, en daarmee samenhangend een duidelijke economie in het gebruik der middelen. Niets overbodigs, neiging om met weinig veel te zeggen, een voorname smaak.

Dat is al dadelijk opvallend in de sobere, uiterst voorname portrettekeningen van François Clouet (vóór 1522-1572). Een aristocratisch portretist van de groten der aarde (we zien hier o.a. portretten van Maria, koningin

door

P. C. J. Reyne

van Schotland en Frans II als dauphin), die leefde in een tijd, toen de persoonlijkheid zich van zichzelf bewust was geworden. Zo bewust, is men bij de beschouwing van deze portretten geneigd te zeggen, dat zijn modellen de indruk maken, het pas verworven bezit niet te willen prijsgeven aan de blikken van onwaardigen. Zij verhullen zich achter de geslotenheid van hun gelaatsuitdrukking, ze hebben zich verschanst en kijken met de enigszins genepen blik hunner ogen afwerend de wereld in. Zwijgzame berekenende diplomaten, teruggenomen in zichzelf, voornaam van houding.

Bij François Quesnel (1543-1619) is dat moment der terughoudendheid voorbij, zijn modellen kijken ons opener aan, maar ze zijn tegelijkertijd iets weker, kwetsbaarder geworden.

Met Claude Lorrain (1600-1682) en Nicolas Poussin (1594-1665) hebben we de grote Franse landschapskunst van de 17de eeuw. Van Lorrain kennen we de magistraal geschilderde havengezichten, waarin de gevoelsstemming overtuigender is dan de toch altijd wat theaterachtige combinatie van klassicistische architectuur en natuur. Doch dat hij zo natuur-nabij kon zijn als in dat „Boslandschap met brug”, „De Bergrede” en „Gezicht op Villa Borghese” is werkelijk een openbaring.

Voor een „Heilige Familie” van Poussin wordt het duidelijk, wat Cézanne bedoelde, toen hij het eigen streven samenvatte als: „Faire du Poussin sur la nature.” Vrij vertaald luidt dat: hetzelfde als Poussin trachten te bereiken, maar dan in voortdurend contact met de natuur. Men vat dit altijd zo op, als sloeg deze uitspraak achteraf op het atelier – het natuurbeeld getransformeerd werd tot een hechte constructie, een volkomen evenwichtige ordening, maar een spontaan gewassen tekening als deze „Heilige Familie” laat zien, dat Poussin ook „sur la nature” tot deze ordening kon komen. Heel deze blokachtige vormgeving staat in dienst van een hechte constructie, een ritmisch georganiseerde opbouw. Cézanne zou het in wezen niet anders doen.

Zo heeft deze tentoonstelling telkens weer verrassingen. Wie had bijvoorbeeld ooit gedacht dat Fragonard (1732-1806) – hoe wuft van voorstelling, maar ook hoe subtiel van licht in „De Voetzoekers” en „Le coucher des ouvrières” – tot zulk een machtige evocatie kon

komen als in die vervaarlijke stier, terugkerend in de stal?

Jean-Antoine Watteau (1684-1721) laat door zijn tekeningen zien, dat de geschakeerde beweging van de figuurtjes in zijn beroemde schilderij „Embarquement pour Cythère” op een ongevenaarde kennis van de menselijke figuur en de uitdrukkingmogelijkheden van houding en gebaar berust. Hij was een tekenaar met een ruimere belangstelling dan zijn schilderijen wel eens laten vermoeden. Zijn stijl is levendig, heeft geestigheid en kracht in het verdelen van de accenten, een kracht echter die de tederheid geenszins uitsluit. En wat hij ook tekent, een muzikant, toneelspelers of een meisje uit het volk, altijd voelt men de warmte van een hart.

Die notie zal men bij Ingres (1780-1867) niet zo gauw hebben. Hij was de portretist van de gegoede burgerklasse en als deze had hij meer zin voor het karakter der mensen dan voor het geheim van hun ziel. Koel-objectief, met een uiterste nauwkeurigheid tekende hij zijn portretten in een overwegend lineaire stijl. De habitus van een mens, z'n gewoonten, z'n denkwijze, hij legde ze met klinische zakelijkheid bloot, maar het onpeilbare geheime wezen daarachter ontging hem. Het is de objectieve stijl van Clouet, die nu in een burgerlijk milieu weer opduikt, een traditie die later door Degas (1834-1917) in zijn portretten en studies naar danseresjes, iets losser en vrijer, met iets meer van de bohème, zal worden opgenomen.

Tegenover Ingres' nuchtere zakelijkheid staat de subjectiviteit van Honoré Daumier (1808-1879). Een en al verzet was hij tegen onnatuur, geborneerdheid, domheid, aanmatiging. Hoe heeft hij ze gehekeld, de corrupte bedienaren van het recht, de advocaten en rechters, hun mateloze zelfoverschatting („De „Grand Escalier” van het Palais de Justice”), de lege pathetiek van hun gebaar („Het Pleidooi”) Hoe nam hij ze op de korrel, die gezeten burgers, wier kunstliefde een vorm van begeerte, van bezitslust was („De Kunstminnaars,” „De Kunstkenners”). Deze prachtige gewassen en geaquarelleerde tekeningen houden een veroordeling in, een vonnis, uitgesproken door een vurige, revolutionaire geest, die de wapens van ironie en sarcasme hanteert als geen ander.

Van Jean-François Millet (1814-1875) zijn hier twee landschapstekeningen, zo vrij en puntig en spits gedaan, dat zij volledig zijn toch wel wat braaf-zoetelijke schilderijen (men denke aan „Het Angelus”), vergeten doen. Bij deze tekeningen wordt het begrijpelijk waarom Van Gogh zo van hem hield.

De aquarellen van Paul Cézanne (1839-1906) alleen al zijn een gang naar het museum waard. Bij de bespreking van Poussin werd reeds gereleveerd, dat een hechte, ritmisch georganiseerde opbouw zijn voornaamste bekommernis was. Hier echter blijkt pas goed, hoe hij brak met de geijkte dieptesuggestie, die door wijkende lijnen en het atmosferisch perspectief (de vermindering van de kleurkracht naar de horizon toe) tot stand komt. De diepste tonen zitten bij hem net zo goed in het achtergrondplan als in de voorgrond, elke toets heeft beeldvlakpotentie en pas in hun afgrenzing tegen elkaar, door de spanningen die daarbij optreden, openen ze een diepte, niet voor het oog, maar voor de geest. En dan, hoe delicaat, hoe subtiel en doorzichtig zijn deze waterverfplekjes neergezet, hoe roepen ze elkaar wakker en gaan ze een samenspraak aan met het uitgespaarde wit. En toch blijft zo'n „Mont Sainte Victoire” bij alle gecompliceerdheid en subtiliteit van de formele bemoeienis een machtige evocatie van een stuk natuur. En zelfs dan, waar de transformatie verder gaat, als in het grandiose „Weg door een bos,” waarin het Kubisme bijna gevonden lijkt, zelfs daar moet men erkennen, dat geen van de latere Kubisten het aan rijkdom en genuanceerdheid van de natuurbeleving van Cézanne gewonnen heeft.

(vervolg op pag. 10)

Bart de Ligt 1883-1938

Op 3 september 11. was het juist twintig jaar geleden, dat Bart de Ligt is heengegaan. Bij de herdenking van de tiende verjaardag van dit overlijden schreef de inmiddels ook gestorven Prof. Dr. G. A. van den Bergh van Eysinga in het Algemeen Nederlands Tijdschrift voor Wijsbegeerte en Psychologie „een woord van herinnering aan de schitterende figuur van deze geniale humanist”.

„Voor filosoof in de engere zin van het woord — schrijft Prof. v. d. B. v. E. — heeft hij zich nooit uitgegeven, maar zijn kennis van de gedachten der grote wijsgeren en zijn zelfstandig nadenken daarover was bewonderenswaardig.”

Nadat hij op de invloed, die Hegel aanvaankelijk op de Ligt heeft uitgeoefend en in zeker opzicht z.i. is blijven uitoefenen, en daarbij gewezen heeft op de „bijzonder knappe bijdrage” die wijlen M. A. Romers hieraan in het aan de Ligt gewijde gedenkboek heeft gewijd, wijst hij op zijn sociale aktiviteit en vervolgt:

„Van de zelfbevrijding, de zelfverwerkelijking der persoonlijkheid heeft hij volle ernst gemaakt. Op allerlei eenzijdigheden van het Christendom, de sociaaldemokratie, het Marxisme enz. heeft hij scherpe kritiek geoeffend, maar zonder ooit het betrekkelijk recht van al deze standpunten te ontkennen. In de oude en de nieuwe wereld — de Ligt publiceerde immers in alle moderne talen — staat hij vooral als kampioen van het pacifisme bekend. Zijn vredes-ideaal was echter allerm minst tam, mak, verslappend of slaapwekkend; hij predikte met profetisch vuur en daarbij volkomen doordacht de vrede als daad. Daaraan heeft hij de massale kennis en geestkracht, die hem ten dienste stonden, gewijd. Weinigen hebben zo fel gestreden als deze vredesapostel, maar hij verachtte barbaars wapentuig, ook in overdrachtelijke zin; hij voerde zijn strijd met de middelen van de Geest.”

Nadat Prof. v. d. B. v. E. de voornaamste werken van de Ligt genoemd heeft, besluit hij zijn herdenking:

„Van wat de Ligt schreef is eigenlijk tien jaar na zijn dood niets verouderd; zijn tijdgenoten is hij zover vooruit geweest, dat zijn tijd eigenlijk nog zal moeten komen. Als weinigen heeft hij beseft, dat de strijd voor de nieuwe wereldomvattende maatschappij, „waarin voor ruw geweld geen plaats meer wezen zal”, nog nauwelijks was begonnen („Vrede als Daad,” blz. 344). Maar zijn aandeel in die strijd is bij zijn dood geenszins geëindigd. Want de lezing zijner werken kan in deze, van de ware vrijheid wel zeer vervreemde, tijd tot redelijke bezinning, geestelijke verheffing en sociaal besef opwekken”.

Dat deze woorden over de blijvende aktualiteit van de geschriften van de Ligt bij de twintigste verjaardag van zijn dood nog steeds gel-

dig zijn, kan de belangstellende blijken bij de lezing van de in 1951 bij van Loghum Slaterus verschenen bloemlezing uit zijn werken „Naar een vrije Orde”. Hij zal dan tevens bemerken (blz. 231, vlgg.), dat deze kampioen van het pacifisme niet uitging van een of andere abstracte, onhoudbare stelling als „Gij zult niet doden”, maar dat hij gepoogd heeft de taktiek van het pacifisme te baseren op ervaring; uitwendige en innerlijke, historische zowel als morele, en dat hij altijd tot op het uiterste rekening poogde te houden met de historische en psychologische werkelijkheid en mogelijkheden. Dat hij het betrekkelijk recht van gewelddadig verzet, b.v. van de Nederlanden tegen Spanje, van de koloniale volken tegen hun onderdrukkers en van onderdrukten in het algemeen erkende. En evenals Gandhi dit geweld verkoos boven een doffe passiviteit, al zag hij de bijna onvermijdelijke onttaarding, die met alle gewelddadige maatregelen gepaard gaat, heel scherp.

Deze „geniale humanist” heeft ook onze tijdgenoten in velerlei opzichten iets te zeggen.

J. B. MEIJER

Lezingen voor de radio

14 september, 9.45 uur: Prof. dr. T. T. ten Have over „Angst”;

21 september, 9.45 uur: Mevrouw A. J. Groenman-Deinum over „De eenzame”;

28 september, 9.45 uur: Dr. Albert Daan over „Het onredelijke oor-deel”.

Inleidingen te houden door mej. M. Dijkstra, directrice van „Humanitas”:

29 september, 15.45–16.00 uur:

(A.V.R.O.): „De functie van het maatschappelijk werk voor de enkeling en voor de maatschappij”.

De onderwerpen voor de volgende lezingen worden later aangekondigd.

De tekst van deze lezingen is verkrijgbaar bij het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, door storting of overschrijving op giro nr. 30.49.60 of door insluiting van f 0,25 aan geldige postzegels.

Gevaarlijke cultuurpolitiek

Toen het voortreffelijke maandblad *Libertinage*, dat de traditie van ter Braak en Du Perron voortzette, de verschijning had moeten staken, heeft uitgever G. A. van Oorschot het initiatief genomen een breed opgezette, fraai geïllustreerde, vrije periodiek te stichten, dat dezelfde liber-tijnse geest zou ademen. Een aantal jongere letterkundigen kreeg hier een forum om te schrijven niet alleen, maar ook om hun producten gedrukt te zien. Dit onafhankelijke, uiterst kritische tijdschrift bracht het tot een 700 abonneementen, bepaald niet weinig in vergelijking met de andere periodieken en zeer veel, gezien de hoge abonnementsprijs. Blijkbaar kan de uitgever, zelfs met de 700 abonnees, de uitgave financieel niet blijven verzorgen. Daarom vroeg hij, voor het jaar 1958, een subsidie aan het Ministerie van O.K. en W. De commissie, die beslist over de toekenning der subsidies, weigerde — met één stem tegen — deze aan *Tirade*.

De Staatssecretaris van O.K. en W. schreef aan de uitgever: „Ik heb niet de overtuiging gekregen, dat deze periodiek reeds zozeer een eigen plaats inneemt en daarmee in een behoefte voorziet, dat onder de huidige omstandigheden subsidiering verantwoord is”. Deze motivering nu is ten enenmale onvoldoende of onjuist. Onjuist omdat een blad met 700 abonnees blijkbaar wel

een eigen plaats inneemt en, als dit volgens de commissie niet zo is zou dit niet-een-eigen-plaats-innemen nu juist een reden moeten zijn om wel te subsidiëren.

Het is blijkbaar zo, dat de meerderheid der commissie de inhoud, de richting van het blad niet waardeert. Kossman in „*Het Vrije Volk*” schrijft dit zelfs zeer nadrukkelijk, en van der Veen, de letterkundige redacteur van de N.R.C. is zelfs uit de commissie gelopen. Wij twijfelen niet aan de kundigheid en de integriteit van de commissieleden maar onze kritiek en ons protest gaat tegen de geest van censuur, die uit de beslissing blijkt. Als de inhoud van *Tirade* de heren niet zint (en dat kunnen wij ons voorstellen) mag dat geen reden zijn subsidie te weigeren. Het bedroevende is nu dat de commissie 1e niet het werkelijke motief van haar weigering heeft genoemd en 2e dat deze beslissing een richting geeft aan de cultuurpolitiek, die eenzijdig is en naar eenzijdige staatscultuur wijst.

Men kan het standpunt huldigen dat de regering zich niet te bemoeien heeft met subsidies aan tijdschriften, dat, volgens een liberaal principe, een periodiek, die „op de vrije markt” het niet kan bolwerken dan maar moet verdwijnen. Echter als men zó redeneert zouden bijna alleen de *Libelle*, de *Margriet* en *Eva* blijven bestaan. Geeft de regering wel subsidies — en zij doet dat ook aan periodieken die minder abonnees hebben en een minder „eigen plaats” innemen en terecht doet zij dat — dan dient de commissie die in dezen adviseert niet subsidie te weigeren aan een blad dat de spreekbuis is van een groot deel der jonge intellectuelen in Nederland. Het motief der weigering is absurd, indien men het opgegevene gelooft, is verderfelijik wanneer de commissie zich ergerde aan de inhoud. Anderen ergeren zich weer aan wel gesubsidieerde tijdschriften.

Wij hopen dat uitgever van Oorschot alsnog, zonder subsidie dan, de middelen zal weten te vinden om de uitgave voort te zetten. Misschien zullen, door deze affaire, de abonnees toestromen. Aan ons om het blad *Tirade*, voortgekomen uit een waarlijk Europese traditie, meer bekendheid te geven. Aan zedenmeesters in regeringsinstanties heeft een volwassen bevolking geen behoefte.

H. B.

(vervolg van pag. 9)

Met Henri Matisse (1869-1954) en Pablo Picasso (geb. 1881) zijn we dan voluit in onze tijd. Bewust sober, op het primitieve af, is Matisse in zijn portretstudies, maar het is een primitiviteit, die het raffinement niet uitsluit. Uitstekend van karakteristiek, dat bondige portret van Miss Cole en het machtige zelfportret. Uitverkiezen, weglaten, zodat wat neergezet werd, gedwongen kon worden tot een waarlijk beeldende spanning. Matisse deed het even meesterlijk in een penseeltekening in inkt op groot formaat („Dahlias en granaatappels”) als in een fijnzinnige, als in één geut neergeschreven pentekening („Naakt in atelier”).

Van Picasso zal men zelden een verzameling tekeningen bij elkaar zien, die zozeer hoogtenpunten zijn en tegelijk zoveel verschillende kan-

ten van zijn merkwaardige begaafdheid en ontwikkeling laten zien. Zijn blauwe en rose periode, zijn beginnend Kubisme, zijn klassieke periode, zo goed als zijn surrealisme als zijn expressionisme, ze zijn alle door een of meer sublieme werken vertegenwoordigd. Versatiel, fantasievol, rijk aan vondsten, altijd krachtig in zijn uitdrukkingwijze, vormt hij het waardig sluitstuk van deze tentoonstelling.

En wie dan tegenover de aangrijpende „Schreiende Vrouw” komt te staan, die hier „Guernica Postscriptum” heet, kan dan tevens, terugblikkend op het geheel van deze expositie constateren dat de Franse zin voor evenwichtigheid, orde en maat nergens een dergelijke extreme uiting heeft toegelaten. Het is een gebrek van zijn kwaliteiten. Van kwaliteiten, wel te verstaan, die de grondslag waren van onnoemelijk veel schoons.

IK denk er ZO over

Kracht en gevaar van het moderne humanisme

De gedachtenwisseling is begonnen met één enkel punt, n.l. de door Mevr. Reddingius genoemde aanwezigheid van een aangeboren verlangen in het Mysterie door te dringen. De Hr. Jonker stelt nu het gehele boven-natuurlijke gebied weer aan de orde en schrijft over gesloten huizen zonder vensters en het ongezonde leven van de bodemloze-putten-dempende rationalisten, dat veel rijker zou kunnen zijn.

Ik weet niet langs welke lijnen men zich in dat gebied gewoonlijk beweegt en welke geestelijke rijkdommen men daar reeds heeft gevonden. Er bestaat bij mij (en vermoedelijk ook bij meerdere andere HV-leden) natuurlijk belangstelling voor de ervaringen van mede-leden bij hun tochten in dat gebied, voor zo ver ik althans de omschrijvingen zal kunnen volgen. Het rationele gebied vind ik al erg moeilijk.

J. VEEN

„Moordenaars onder ons”

In het laatste juli-nummer besprak u het geval van die Duitse kampbeul Sommer: hoe zou zo'n mens – en zijn jonge vrouw – nu eigenlijk tegenover het leven staan...

Mijn eigen overpeinzingen gingen in een minder theoretische richting. Gedurende het Sommer-proces kwam aan het licht:

Het geval van de massa-moordenaar Dr. Eisele, die zich met staatsubsidies een grote praktijk had kunnen opbouwen.

Het geval van de Beierse officier van justitie, die Eisele zijn ontsnapping mogelijk maakte. Van drie hooggeplaatste rechters, die als getuigen niet beëdigd konden worden wegens verdenking van medeplichtigheid.

Ook in het Arnsberger proces enige maanden

geleden (14 dagen gevangenis voor moord) en thans in het Ulmer proces (Jodenmassacres te Kiew, september 1941, ± 25000 doden) zijn de meesten van de beklaagden gerespecteerde functionarissen van staat en economie.

In socialistische kranten duiken steeds nieuwe gevallen Sommer en Eisele op: Dr. Herta Aufhäuser, kampbeul, experimenten op Joodse vrouwen, thans praktijk ergens in Sleeswijk-Holstein. Tandarts Dr. Koob, ziekenfondsdief in Westberlijn, indertijd als SS-Obersturmbannführer belast met de verwerking van de gouden tanden van vergaste Joden...

Er gebeurde in dezelfde tijd nog een en ander: Frankrijk werd „in een nacht van de democratie een dictatuur” en het Franse socialisme kwam aan een parachute te hangen. Zeer zeker hoort de afzichtelijke moord op Nagy en Maletier in deze samenhang genoemd te worden. Maar niet met een grotere stemverheffing dan andere misdrijven.

Het lokaliseren van „het misdadige” elders en bij anderen is een goedkope zelfbevrediging en mist alle werkelijke realisme. Historisch is het zo, dat „het vrije Westen” meer dan wie ook bijgedragen heeft tot de welhaast hopeloze actuele situatie. Menskundig leeft „het kwade”, leeft „de moordenaar” onder ons. Het schuldprobleem is een *Wij*- en geen *Ik*- en der Anderen-probleem. Dit bewustzijn is pas het uitgangspunt van een waarlijk realistische politiek.

Als Humanisten hebben wij dit niet alleen maar algemeen te stellen maar ook in concreto uit te spreken. De meeste christelijke kerken staan hun leden toe, het theoretisch met Christus eens te zijn en praktisch te reageren en te handelen als neanderthalers. Het Christendom is aan deze innerlijke tegenstrijdigheid en onwaarachtigheid te gronde gegaan. Wij moeten een soortgelijke ontwikkeling van het Humanisme voorkomen.

H. HERBERS

Die humanisten toch!

In Baarn heeft een „anonieme” (katholieke) kleine groep een groot eenvoudig kruisbeeld in het Koninklijke bos geplant, dat spoedig door vandalen op de grond geworpen werd.

Bij een bezoek aan de tentoonstelling van maskers enz. in de stal van het restaurant „de Lage Vuurse” zagen wij in een boek vol afbeeldingen, dat de initiatiefnemer de (knappe) maker van de poppen was.

De jonge man, die entréekaarten verkocht ging grif in op mijn afkeurend oordeel over het neerhalen van het kruisbeeld. „Waarom de mensen niet vrij-laten? Weet U wie het deed?”

„Ja, natuurlijk de Humanisten!”

Ik: „Kent u humanisten? Baarn is niet zo groot, dat niet iedereen iedereen kent.”

„Neen, ik ken ze niet.”

Ik: „Houd u ons in staat, dat kruisbeeld naar beneden te halen?”

„Neen, natuurlijk niet!”

„Maar wij zijn humanisten.”

Een rood hoofd en een pijnlijke stilte waren zijn antwoord.

M. BOSMAN-SPECOVIUS

MENS EN WERELD

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: dr. H. Bongers
Redactiesecretaris: H. P. Danz, Schie-
weg 87c, Rotterdam, telefoon 80641
Administratie, abonnementen en ad-
vertenties: Oudegracht 152, Utrecht,
telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v.
Humanistisch Verbond, Utrecht
Advertentietarieven op aanvraag.
Kleine advertenties f 0,20 per woord
Abonnementsprijs voor leden van het
Humanistisch Verbond f 5,— per jaar,
voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—;
losse nummers f 0,30.

Actie Bijstand 2

Van 30 augustus tot en met 31 oktober wordt in het gehele land de actie Bijstand 2 gehouden ten gunste van het Koningin Julianafonds en het Prins Bernhardfonds die onder meer steun bieden aan bejaardenzorg, vrijetijdsbesteding, mas-saieugd, lichamelijk en geestelijk minder-validen. Een gedeelte van de opbrengst zal worden be-stemd voor de pas ingestelde Europaprijs, die zal worden verleend ter bevordering van de Eu-ropeese eenheid op cultureel en sociaal of sociaal-wetenschappelijk terrein.

Overal in het land zullen loten worden ver-kocht à f 1,— per stuk. De winnaars staat voor niet minder dan f 250.000,— aan belastingvrije prijzen te wachten. Wie op andere wijze de actie wil steunen, kan dat doen door zijn bijdrage te storten op girorekening nr. 5 van Bijstand 2, Rotterdam.

Beide fondsen omvatten alle gezindten en ga-randeren dat elke groepering gelijkberechtigd wordt.

Ook Uw buitenkerkelijke buurman
interesseert zich voor

„Mens en Wereld”.

Laat het hem lezen en maak hem abonnee!

VREDESACTIE

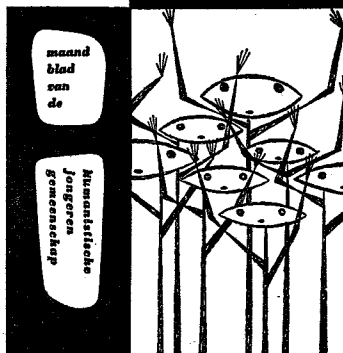
Radicaal Pacifistisch Maandblad

onder redactie van Dr. W. J. JONG en H. KUYSTEN

Administratie-adres: Postbus 246, Rotterdam

Postgiro 445129 • Abonnementsprijs f 5,— per jaar

LIBERTYN

wat leeft er onder de jongeren?

maandblad h.j.g.

redactie secr.: johan hardick,

spijkerstraat 42, arnhem

administratie: tine bouterse,

kijkduinstr. 58 III, amsterdam

abonnement f 2,— per jaar

postgiro 584802 t.n.v. penningm.

h.j.g. te hardinxveld-giessendam.

In het eind 1958 te openen

A. H. GERHARD-HUIS
te AMSTERDAM

is o.m. plaats voor onderstaande functio-
narissen:

- a. hoofd van de huishouding met ervaring (intern);
- b. kok tevens hoofd van de keuken;
- c. hoofd linnenkamer (eventueel intern);
- d. kantoorbediende (voor loonadm., eenv. boekhouding, telefoon en typen);

Voor verder verplegend-, keuken- en huis-
houdelijk personeel volgt, zo nodig, t.z.t.
een nadere oproep, doch eventuele solli-
citanten kunnen zich nu reeds melden.

Het Gerhardhuis ligt in Sloterveer en is
een tehuis voor buitenkerkelijke ouden
van dagen, plaats biedende aan 235 per-
sonen.

Schriftelijke sollicitaties met opgave van
verlangd salaris binnen een week aan de
directeur, Archimedesplantsoen 26 bov.,
Amsterdam-O.

In de linkerbovenhoek: soll. G.H.

Indien U zich in de rijen
der humanisten heeft geschaard en
bovendien lid is van de P.v.d.A.

sluit U dan aan bij de

**HUMANISTISCHE
WERKGEMEENSCHAP**
in de Partij van de Arbeid!

Vraagt U eens een proefnummer
van ons maandblad
„VERNIEUWING”

Het secretariaat der H.W.G.,
Haagweg 210, Leiden,
verstreckt U gaarne inlichtingen

CREMATIE

*Heeft U reeds een
codicil geschreven?
Wacht niet tot het
te laat is.
Op verzoek worden
codicil-formulieren
gaarne toegezonden.*

**VERENIGING
VOOR FACULTATIEVE
CREMATIE**

Riouwstraat 186, 's-Gravenhage
Telefoon 1700-554797

REKENSCHAP

driemaandelijks tijdschrift voor wetenschap en cultuur wil
een blad zijn voor de verdieping van de humanistische
overtuiging.

Redactie: Prof. Dr. H. Freudenthal, F. P. Huygens, Dr. B. W. Schaper,
Prof. Dr. G. Stuiveling en Prof. Dr. Libbe van der Wal.

Abonnementsprijs: f 7.50 per jaar (voor donateurs en contribuanten van
Socrates en voor studenten f 6.— per jaar).

Het abonnement kan ieder kwartaal ingaan.

Gratis proefnummers kunt u aanvragen bij het secretariaat van:

**HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES**
Oudegracht 152, Utrecht

Dame, 66 jaar wil kl. huish. verz. van
oudere heer.

Brieven onder no. september 1, bureau
van dit blad.

Man alleen, op het platteland in het
noorden des lands, zoekt geestverwante,
nette vrouw, als huishoudster of voor
samenwoning. Nette eigen woning. Brie-
ven onder no. september 2, bureau van
dit blad.

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door
het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen
door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag
van het beginsel:

„Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap
bij de Secretaris J. IJSSENNEGGES,
Stadionkade 51, Amsterdam

LANDDAG 2 NOVEMBER

te Amersfoort van 10.30 — 16.15 uur

Onderwerp: „Het mensbeeld in de
hedendaagse kunst”

Spreekster: **ANNA BLAMAN**

Voorzitter: Prof. Dr. Libbe van der Wal

Aanmelden en inlichtingen:

**HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES**
Oudegracht 152, Utrecht